

Junta, μία καθημερινή λέξη

Ἄλλο «χούντα» προέρχεται από τον αντίστοιχο ισπανικό «junta»¹, πού σήμαινε αρχικά άπλώς «συνάρθρωση», «συναρμογή», κατ' έπέκταση «συνάθροιση»², «ένωση» καί τελικώς «έπιτροπή» ή «συμβούλιο». Ἡ λέξη είναι διαδεδομένη στην Ἰβηρική χερσόνησο καί τή Λατινική Ἀμερική από τόν 16ο αἰώνα τουλάχιστον καί χρησιμοποιεῖται εὐρύτατα, μέχρι καί σήμερα, προκειμένου νά σημάνει διάφορα ὄργανα διαχείρισης καί διοίκησης, κυρίως τοπικοῦ ἢ θεματικοῦ χαρακτήρα. Στην σύγχρονη Ἰσπανία, λ.χ., οἱ αὐτόνομες περιφερειακές κυβερνήσεις πού θεσμοθετήθηκαν τό 1981, φέρουν τόν τίτλο τῆς «Χούντας» (ὅπως ἡ «Junta de Andalucía», ἡ «Junta General del Principado de Asturias», ἡ «Junta de Galicia», κ.ο.κ.)³, ἐνῶ «Junta de Energía Nuclear» ὀνομάζεται ἡ Ἰσπανική Ἐπιτροπή Ἀτομικῆς Ἐνέργειας. Στην Πορτογαλία, αντίστοιχα, ἡ «Junta de Freguesia» ἀποτελεῖ τό ἐκτελεστικό συμβούλιο τῶν τοπικῶν κοινοτήτων καί ἡ «Junta Autónoma das Estradas» ἦταν (ἀπό τό 1927 ἕως τό 1999) ὁ δημόσιος ὀργανισμός πού διαχειριζόταν τό ἔθνικό ὁδικό δίκτυο⁴. Σημειωτέον ὅτι ὁ αντίστοιχος ὄρος «giunta» χρησιμοποιεῖται καί στην Ἰταλία, προσδιορίζοντας τό ἐκτελεστικό συμβούλιο τῶν περιφερειῶν (π.χ. «Giunta Regionale della Sicilia»⁵ κ.ο.κ.). Ὁ ὄρος χρησιμοποιεῖται ἐπίσης καί στην ἰσπανική ἀπόδοση διεθνῶν θεσμῶν, λ.χ. «Ἐκτελεστική Χούντα» (Junta Ejecutiva) ὀνομάζεται ἐπισημως στά ἰσπανικά τό Ἐκτελεστικό Συμβούλιο τῆς ὀργάνωσης τοῦ ΟΗΕ γιά τά παιδιά (τῆς γνωστῆς UNICEF)⁶.

1. Ἐτυμολογεῖται ἀπό τό λατινικό juncta, μετοχή τοῦ ρήματος jungere· βλ. Oscar Bloch - Walther von Wartburg, *Dictionnaire Étymologique*, Παρίσι 1975, σ. 353.

2. Μέ τήν ὀνομασία, λ.χ., «Χούντα τῆς Βαλλαδολίδ» (Junta de Valladolid) εἶναι γνωστό ἕνα συνέδριο καθολικῶν θεολόγων πού συνήλθε στην ὁμώνυμη ἰσπανική πόλη τό 1550-1551, προκειμένου νά ἐξετάσει τή φύση τῶν Ἰνδιάνων (χωρίς νά καταλήξει σέ συμπεράσματα)· βλ. Angel Losada, «Controversy between Sepúlveda and Las Casas», στό: Juan Friede - Benjamin Keen, *Bartolomé de las Casas in History: Toward an Understanding of the Man and his Work*, Northern Illinois University Press, 1971, σ. 279-309.

3. Βλ. Real Decreto 2545/21.11.1980 στό *Boletín Oficial del Estado* 283/25.11.1980 καί στό *Boletín Oficial de la Junta de Andalucía* 1/15.1.1981 (<http://www.juntadeandalucia.es>), τό «Ley Organica de Estatuto de Autonomia del Principado de Asturias» στό *Boletín Oficial del Estado* 9/11.1.1982 (<http://www.jgpa.es>) καί τό «Estatuto de Autonomia de Galicia» (<http://www.xunta.es/titulo-preliminar>).

4. Βλ. σύντομο ἱστορικό τοῦ θεσμοῦ στην ἴστοσελίδα <http://www.estradasdeportugal.pt/index.php/historia>.

5. Βλ. «Testo coordinato dello Statuto speciale della Regione Siciliana», *Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana* 26/1.2.2001 (<http://www.ars.sicilia.it/common/document.htm>).

6. Βλ. τήν ἐπίσημη ἴστοσελίδα τοῦ Ὄργανισμοῦ (<http://www.unicef.org/spanish>).

Χούντα

σημαῖνον καί σημαϊνόμενα

ΟΙ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ ΜΙΑΣ ΛΕΞΗΣ

Junta Gubernativa καί Junta Revolucionaria

Στήν παρούσα προσέγγιση ώστόσο, θά μᾶς ἀπασχολήσει ἡ εἰδικότερη χρήση τοῦ ὄρου σέ σχήματα τῆ κεντρική πολιτική σκηνῆς, πού ἔχει μιά ἐπίσης μακρά ἱστορία. Ἦδη μεταξύ τῶν ἐτῶν 1808-1810, αὐτοπροσδιορίζονταν μέ τόν τίτλο «Ἀνώτατη Κεντρική καί Κυβερνώσα Χούντα τοῦ Βασιλείου» (Junta Suprema Central y Gubernativa del Reino) τό 35μελές ὄργανο πού συντόνιζε τήν ἰσπανική ἀντίσταση κατά τοῦ Ναπολέοντα, ἐνῶ ἀνάλογη ὀνομασία ἔφεραν καί ἄλλα ἀντίστοιχα περιφερειακά ὄργανα, στήν Καταλωνία καί ἄλλου⁷. Τήν ἴδια περίοδο ὁ θεσμός καί ὁ ὄρο ἔκαναν τήν ἐμφάνισή του καί στή ἰσπανοκρατούμενη Ἀμερική, ἀρχικά ὡ συνεπακόλουθο τοῦ ἀντίστοιχου μητροπολιτικοῦ φαινομένου, παίρνοντας ὁμοῦ σύντομα μιά πῶ ἀνεξάρτητη καί ἐπαναστατική τροπή. Ἔτσι στήν Ἀργεντινή συγκροτήθηκε τό 1810 ἡ «Προσωρινή Κυβερνώσα Χούντα τῶν Ἐπαρχιῶν τοῦ Ρίο ντέ λά Πλάτα» (Junta Provisional Gubernativa de las Provincias del Rio de la Plata), πού κυβερνοῦσε τήν ἀποικία ἐν ὀνόματι τοῦ ἰσπανοῦ βασιλιᾶ Φερνάνδου Ζ' (πού εἶχε ἀνατραπεῖ καί συλληφθεῖ ἀπό τοῦς Γάλλου), ἡ ὁποία ὁμοῦ, μετά τήν ἐξέγερση τοῦ Μπουένος Ἀϊρε τόν Μάιο τῆς ἱδίας χρονιάς, ἀντικαταστάθηκε ἀπό τήν «Μεγάλη Χούντα» (Junta Grande), πού κινή-

θηκε πλεον πρός τήν κατεύθυνση μιᾶς αὐτόνομης διακυβέρνησης, ὀδηγώντας τελικῶς τή χώρα στήν ἀνεξαρτησία τά ἐπόμενα χρόνια. Ἀνάλογο ὑπῆρξε τήν ἴδια περίοδο καί ὁ ρόλο τῆς «Ἀνώτατη Χούντα» τῆ Βενεζουέλα (Suprema Junta), τῆ «Πρώτης Κυβερνώσας Χούντας» τῆ Χιλῆ (Primera Junta de Gobierno) καί τῆς «Ἀνώτατης Ἐθνική Ἀμερικανική Χούντας» (Suprema Junta Nacional Americana) τοῦ Μεξικου⁸.

Τήν ἴδια περίπου περίοδο (1820), ἡ ἐξέγερση τοῦ Ὀπόρτο στήν Πορτογαλία ὀδηγοῦσε στή συγκρότηση τῆ «Προσωρινῆ Χούντας τῆ Ἀνώτατης Κυβέρνησης τοῦ Βασιλείου» (Junta Provisional do Governo Supremo do Reino), μέ στόχο τήν ἐπιβολή συνταγματικοῦ χάρτη πού θά περιορίζε τήν ἀπολυταρχία τοῦ στέμματος⁹. Ἀνάλογε ὀνομασίες δόθηκαν ἐπίσης καί στά συντονιστικά ὄργανα πού πρωταγωνίστησαν στή μακρά ἐπαναστατική διαδικασία πού ἐκτυλίχθηκε στήν Ἰταλική χερσόνησο κατά τή διάρκεια τοῦ 19ου αἰῶνα. Ἔτσι ἔχουμε, ἐνδεικτικά τόν θεσμό τῆ «Προσωρινῆ Κυβερνώσα Χούντα» (Giunta Provisoria di Governo) στή Ρώμη, τῆ Νάπολη, τό Παλέρμο, τήν Πάρμα, τήν Μπολώνια, τό Πεσάρο, τό Πιεμόντε καί ἄλλου κατά τίς ἐξέγερσεις τοῦ 1820-1821¹⁰, τοῦ 1848-1849¹¹ καί τοῦ 1859-1870¹². Νά σημειώσουμε ἐπίσης, στά τέλη τοῦ

7. Βλ. ἐνδεικτικά «Circular de la Junta de Murcia solicitando la formación de la Junta Central (Murcia, 22 de Junio de 1808)», Fernández Martín, Manuel, *Derecho parlamentario español*, τ. I, Μαδρίτη 1885, σ. 315-318 καί σέ ψηφιακή μορφή στή συλλογή Documentos de la etapa juntista τῆ Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes (<http://bib.cervantesvirtual.com/portal/1812/juntista.shtml>)· Desdés du Dézert, *La junte supérieure de Catalogne*, Παρίσι 1910.

8. Βλ. ἐνδεικτικά Junta Superior de Gobierno, *Motivos que ocasionaron la instalación de la junta de gobierno en Chile, y el acta misma*, Cádiz 1811· Antonio Zinny, *Gaceta de Buenos Aires desde 1810 hasta 1821*, Μπουένο Ἀϊρε 1875, σ. 35-39· Julio Zárate, «La Guerra de Independencia», στί: Vicente Riva Palacio, *México a través de los siglos*, Μεξικό 1880, σ. 260-275· P. Michael McKingley, *Pre-Revolutionary Caracas: Politics, Economy, and Society, 1777-1811*, Καίμπριτζ 1985, σ. 150-

154. Γιά σύγχρονη ἱστορική προσέγγιση τῶν γεγονότων τῆς περιόδου ἐκείνη στή ἑλληνική, βλ. Μαρία Δαμηλάκου - Χρήστο Λοῦκο (ἐπιμ.), *200 χρόνια ἀπό τά ἐπαναστατικά κινήματα γιά τήν ἀνεξαρτησία τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς 1810-2010*, Ἀθήνα 2011.

9. José Hermano Saraiva, *História Concisa de Portugal*, Λισαβόνα 2007, σ. 275-280.

10. Βλ. ἐνδεικτικά «Giuramento prestato da S.M. innanzi la Giunta Provisoria nel giorno 13 Luglio 1820», *Atti relativi all'intervento di S. M. il re delle Due Sicilie nel congresso di Leybach*, Νάπολη 1821, Appendice, σ. 76· Francesco Renda, *Risorgimento e Classi Popolari in Sicilia 1820-21*, Μιλάνο 1968, σ. 123-127.

11. Βλ. ἐνδεικτικά «Protestation du Souverain Pontife contre la création à Rome d'une Junte de Gouvernement», π. *L'Ami de la Religion*, τχ. 140, 1849, σ. 29-31·

19ου αιώνα, τή συγκρότηση στή Νέα Ύορκη τῆς «Κουβανέζικη Χούντα» (Junta Cubana) ἀπό τούσε ἑξόριστου ἀντιπάλου τῆς ἰσπανοκρατίας στήν Κούβα, καί τόν σημαντικό ρόλο πού διαδραμάτισε ὡς μοχλός πίεσης ἡ ἐπιτροπή αὐτή στό ξέσπασμα τοῦ Ἀμερικανοἰσπανικοῦ Πολέμου τοῦ 1898, πού ὀδήγησε στήν ἀνεξαρτησία (ὑπό ἀμερικανική βεβαίως κηδεμονία) τοῦ νησιοῦ¹³.

Φτάνοντας στόν 20ό αἰώνα, θά πρέπει νά ἐπισημανθεῖ ὅτι ὁ Ἐμιλιάνο Ζαπάτα ἀπόκτησε, στό ξεσηκωμένο Μεξικό τοῦ 1911, μιά φήμη πού σύντομα θά ἔφθανε στά πέρατα τοῦ κόσμου, ὅταν ἀνακηρύχθηκε ἐπικεφαλῆς τοῦ κινήματος τῆ «Ἐπαναστατικῆς Χούντας τοῦ Νότου» (Junta Revolucionaria del Sur), ἀφοῦ προηγουμένω ὁ ἴδιος εἶχε διακριθεῖ ὡς κλεγμένος πρόεδρος τῆς «Χούντας γιά τήν Ἄμυνα τῶν Γαιῶν» (Junta de Defensa de las Tierras) στήν περιοχή τοῦ Anenecuilco¹⁴.

Giunta Provisoria di Governo della Provincia di Urbino e Pesaro, *Circolare n. 6189*, 22.5.1849 (Harvard University/ Law School Library/ Depository/ Broad-sides and pamphlets, 1848-1849/ HOLLIS2887745): Ed. S. Cayley, *The European Revolutions of 1848*, Λονδίνο 1856, τ. 1, σ. 298-329· πβ. E. Vecchi Pinto, *Michelangelo Pinto da Roma a Torino per la Confederazione Italiana, 17 dicembre 1848 - 9 febbraio 1849*, Ρώμη 1983.

12. Βλ. ἐνδεικτικά Raffaele Cadorna, *La liberazione di Roma nell'anno 1870*, Torinó 1898, σ. 229-235· Enrico Bottrigari, *Cronaca di Bologna*, Μπολόνια 1961, τ. 2, σ. 461.

13. Βλ. ἐφ. *The Daily Herald*, 2 Ὀκτωβρίου 1898· «Liberty: The Story of Cuba», π. *Time*, 19 Σεπτεμβρίου 1932· πβ. Horatio S. Rubens, *Liberty: The Story of Cuba*, Νέα Ύορκη 1932 καί 1970· George W. Auxier, «The Propaganda Activities of the Cuban Junta in Precipitating the Spanish-American War, 1895-1898», *The Hispanic American Historical Review*, Αὐγούστος 1939, σ. 286-305· John L. Offner, *An Unwanted War: The Diplomacy of the United States and Spain over Cuba, 1895-1898*, Chapel Hill, University of North Carolina Press, 1992, σ. 194. Σημειωτέον ὅτι, 65 χρόνια ἀργότερα, τό 1962, εἶχαν συγκροτηθεῖ στό ἔδαφο τῶν Η.Π.Α. τουλάχιστον ἕξι Κουβανέζικε «Χούντες» (Junta Cubana de Liberacion, Junta Civica-Militar Cristiana, Junta de Liberacion Anticomunista, Junta Patriotica de Liberacion Anticomunista, Junta Revolucionaria Civico Militar, Junta Revolucionaria de Liberacion Nacional), μέ στόχο αὐτή τή φορά τό καθεστῶς τοῦ Φιντέλ Κάστρο· βλ. Central Intelligence Agency, *Cuban Counter Revolutionary Handbook*, 10.10.1962 (FBI HQ file number 109-584-3387/ NARA RIF Number 124-10279-10032), σ. 85-89.

Ἐρχόμενοι στήν περίοδο τοῦ Μεσοπολέμου, ὁ ὄρο ἐπανεμφανίζεται ἀρχικά στή Χιλίη¹⁵. Μιά ἐπιτροπή ἀξιωματικῶν παρενέβη τό 1924 στήν ἀντιπαράθεση μεταξύ τοῦ συντηρητικοῦ Κογκρέσου καί τοῦ μεταρρυθμιστῆ προέδρου Alessandri, παίρνοντας ἀρχικά τό μέρος τοῦ τελευταίου¹⁶. ὅταν ὁμοῦ ἐκεῖνος παραιτήθηκε¹⁷, ἡ ἐξουσία πέρασε σέ μιά «Κυβερνώσα Χούντα» (Junta de Gobierno)¹⁸, ἡ ὁποία στή συνέχεια ἀνατράπηκε ἀπό μιά ἄλλη πού ἐπανεφερε τόν νόμιμο πρόεδρο¹⁹. Τό φαινόμενο ἐπαναλήφθηκε τό 1932, ὅταν ἡ πολεμική ἀεροπορία, σέ συνεργασία μέ κάποιε σοσιαλιστικέ πολιτικέσ μόδες, ἀνέτρεψε τόν πρόεδρο Montero, ἐγκαθιδρύοντα τήν «Κυβερνώσα Χούντα τῆ Σοσιαλιστικῆ Δημοκρατίας τῆς Χιλίης» (Junta de Gobierno de la República Socialista de Chile), γνωστή καί ὡ «Σοσιαλιστικῆ Χούντα» (Junta Socialista), πού ἔμεινε

14. Βλ. J. Womack, *Zapata and the Mexican Revolution*, Νέα Ύορκη 1969, σ. 76-80.

15. Στά τέλη τοῦ 19ου αἰώνα στή Χιλίη, ἔχουμε καί τήν περίπτωση τῆ «Ἐπαναστατικῆς Χούντας τοῦ Iquique» (Junta Revolucionaria de Iquique) κατά τή διάρκεια τοῦ ἐμφυλίου πολέμου τοῦ 1891, πού ὀδήγησε στήν ἀνατροπή τοῦ προέδρου Balmaceda· βλ. Sears - Wells, *The Chilean Revolution of 1891*, Οὐάσινγκτον, Office of Naval Intelligence, 1893.

16. Ἡ στρατιωτικῆ ἐπιτροπή ἐπέβαλε στό Κογκρέσο τήν ψήφιση σειρά νόμων πού εἶχε προτείνει ὁ Alessandri γιά τό ὀκτώωρο, τήν κατάργηση τῆ παιδικῆς ῥαγασίας, τήν νομιμοποίηση τοῦ συνδικαλισμοῦ κ.ο.κ., παράλληλα βέβαια μέ τήν αὔξηση τῶν στρατιωτικῶν ἀποδοχῶν καί ἄλλων συντεχνιακῶν αἰτημάτων.

17. Ἀρνούμενο νά κυβερνᾷ ὑπό τήν κηδεμονία τῶν στρατιωτικῶν, ὁ Alessandri διέφυγε στό ἐξωτερικό καί ζήτησε ἄσυλο (ἀξιοσημείωτο) στή Μουσολινική Ἰταλία.

18. Ἡ Χούντα αὐτή ἐγκαθιδρύθηκε στίς 11 Σεπτεμβρίου 1924, ἡμερομηνία πού βλέπουμε νά ἐπiléγεται (προφανῶ συμβολικά) μισό αἰώνα ἀργότερα, στίς 11 Σεπτεμβρίου 1973, γιά τό πραξικόπημα τῆς Χούντας τοῦ Πινοσέτ κατά τοῦ προέδρου Ἀλλιέντε.

19. Βλ. ἐνδεικτικά «Latin America: In Chile», π. *Time*, 2 Φεβρουαρίου 1925· πβ. Luis Vitale, *Intervenciones militares y poder factico en la politica chilena*, Σαντιάγο 2000, σ. 36-38.

«Δημοκρατική» ή Χούντα τη Βενεζουέλα. έφ. *Τά Νέα*, 30 Ιανουαρίου 1958

ώστόσο στην εξουσία μόλι ένα μήνα²⁰.

Τέσσερα χρόνια αργότερα, στον Ισπανικό Έμφύλιο Πόλεμο, ή «Χούντα Έθνική Άμύνη» (Junta de Defensa Nacional) των στρατιωτικών πού είχαν στασιάσει κατά τη νόμιμη εκλεγμένης κυβέρνησης, ανέθεσε στις 26 Σεπτεμβρίου 1936 την αρχηγία του κινήματος στον στρατηγό Franco. Άλλά και από την αντίπαλη —δημοκρατική— όχη, τό κρίσιμο έργο τη προστασίας «πάση θυσία» τη πρωτεύουσα ανέλαβε λίγε εβδομάδε αργότερα (στις 6 Νοεμβρίου) ή «Χούντα Άμύνης τη Μαδρίτης» (Junta de Defensa de Madrid) υπό τον στρατηγό José Miaja, μέ τη

συμμετοχή εκπροσώπων όλων των πολιτικών κομμάτων και των εργατικών οργανώσεων του Λαϊκού Μετώπου, σταματώντα την προέλαση των φασιστικών δυνάμεων στον ποταμό Manzanares²¹.

Περνώντας στην Ίταλία, νά σημειώσουμε ότι στά τέλη Ιανουαρίου του 1944 συγκεντρώθηκαν στό Μπάρι (πού είχε περιέλθει στά χέρια των Συμμάχων) αντιπρόσωποι των περισσότερων αντιφασιστικών Ίταλικών κομμάτων και οργανώσεων πού συμμετείχαν στην «Επιτροπή Έθνική Άπελευθέρωσης» (Comitato di Liberazione Nazionale/CLNAI), οι όποιοι εξέλεξαν μιá «Διαρκή Έκτελεστική Χούντα» (Giunta Esecutiva Permanente), επιδιώκοντα νά αναγνωριστούν ώ προσωρινή κυβέρνηση τη Ίταλίας και άπαιτώντα την παραίτηση του στρατάρχη Badoglio, αλλά και του βασιλιά Vittorio Emanuele²². τό έγχείρημα δέν είχε άμεσο αποτέλεσμα, τελικώς όμως τον Ιούνιο του 1944 ό Badoglio πράγματι παραιτήθηκε, αντικαθιστάμενο διαδοχικά από μέλη τη CLNAI, ενώ και ό Vittorio Emanuele αναγκάστηκε νά παραδώσει την αντιβασιλεία στό γιό του. Τρεις μήνε αργότερα, τον Σεπτέμβριο του 1944, ενώ τά Συμμαχικά στρατεύματα προέλυναν προς τή Βόρειο Ίταλία, οι Ίταλοι παρτιζάνοι ξεγεθήθηκαν πίσω από τίς Γερμανικές γραμμές και συγκρότησαν μιá σειρά τοπικών προσω-

20. Βλ. ένδεικτικά Luis Francisa Agüero Aguirre, *Los doce días de República Socialista de 1932*, Σαντιάγο 1993· Manuel Dinamarca, *La República socialista chilena: orígenes legítimos del Partido Socialista*, Σαντιάγο 1987· πβ. «Chile: Progressive Socialism», π. *Time*, 20 Ιουνίου 1932.

21. Βλ. ένδεικτικά έφ. *L' Humanité*, 1 Μαρτίου 1937 (όπου στό ίδιο φύλλο, ό όρος junte χρησιμοποιείται τόσο γιά τού δημοκρατικούς, όσο και γιά τού φασίστε) και έφ. *L'Espagne Socialiste*, 16 Ιουνίου 1937· Julio Aróstegui y Jesús A. Martínez, *La Junta de Defensa de Madrid*, Μαδρίτη 1984· Vicente Rojo Lluich, *Así fue la defensa de Madrid: aportación a la historia de la Guerra de España, 1936-39*, Μεξικό 1967, σ. 55. Πβ. «Τήν επαύριον των εκλογών του Φεβρουαρίου» ... «οί τιτλοχηί τη Ίσπανίας έθεταν άμέσω τάς βάσει τηξε'θνική "Χούντα", [του κινήματο] του όποίου ό Φράνκο άπέβη ό εκτελεστής», έφ. *Τό Βήμα*, 2 Σεπτεμβρίου

1936· «Ανέλαβε την διοίκησην όλοκληρου της περιοχη Σανταντέρ, Βισκάϊας και Άστούριων ή "Χούντα", ή όποια προεδρεύεται από τον αρχηγόν των εις τό βόρειον μέτωπον κυβερνητικών δυνάμεων», έφ. *Τό Βήμα*, 10 Αύγουστου 1937· «Η Χούντα τη Μαδρίτη λαμβάνει μέτρα», έφ. *Τό Βήμα*, 25 Μαρτίου 1939.

22. Μέλη τη GEP είχαν όρσει οι Angelo Raffaele Jervolino (Χριστιανοδημοκρατία), Vincenzo Arancio (Φιλελεύθερο Κόμμα), Oreste Longobardi (Σοσιαλιστικό Κόμμα), Paolo Tedeschi (Κομμουνιστικό Κόμμα), Vincenzo Calace (Κόμμα Δράσης) και Francesco Cerabona (Κόμμα Έργατική Δημοκρατίας): βλ. «Ordine del Giorno votato dal Congresso di Bari, 29.1.1944» και «La Giunta Esecutiva al Re, 6.2.1944», Alfredo Pizzoni, *Alla guida del CLNAI*, Μπολόνα 1995, σ. 364· «Italy: Message for the King», π. *Time*, 14 Φεβρουαρίου 1944· «Italy: Moratorium», π. *Time*, 21 Φεβρουαρίου 1944.

ρινῶν ἀντιφασιστικῶν κυβερνήσεων, ἡ σημαντικότερη ἀπό τίσό ποιες ὑπῆρξε ἡ «Προσωρινή Κυβερνώσα Χούντα τῆ Ossola» (Giunta Provisoria di Governo dell'Ossola): ἐπακολούθησε ὡστόσο, ἕνα μήνα ἀργότερα, μιά συντονισμένη Γερμανική ἀντεπίθεση, πού ὀδήγησε στήν αἱματηρή κατάπνιξη τῆς ἐξέγερσης καί ἡ περιοχὴ χρειάστηκε νά περιμένει μέχρι τό 1945 γιά τήν ὀριστική τή ἀπελευθέρωση²³.

Τήν ἴδια χρονιά (1944) μιά «Στρατιωτική Χούντα» (Junta Militar), ὑπό τόν ταγματάρχη Francisco Arana, ἀνέτρεπε τόν δικτάτορα τῆ Γουατεμάλα στρατηγό Ponce, ὀδηγώντας τή χώρα στί πρώτες ἐλεύθερες ἐκλογές τῆ ἱστορίας της, τίσό ποιες κέρδισε ὁ σοσιαλδημοκράτη συγγραφέας Juan José Arévalo²⁴. Ἐνα χρόνο ἀργότερα, ἕνα ἀνάλογο πραξικόπημα στή Βενεζουέλα ἔφερε στήν ἐξουσία τήν «Επαναστατική Κυβερνώσα Χούντα» (Junta Revolucionaria de Gobierno) ὑπό τόν Rómulo Betancourt, πού ἐφάρμοσε ἕνα πρόγραμμα εὐρυτάτων δημοκρατικῶν ἀλλαγῶν καί ὀργάνωσε τί πρώτε ἐπίσης στήν ἱστορία τῆ χώρα ἐλεύθερε ἐκλογές, πού κέρδισε ὁ μεταρρυθμιστή συγγραφέας Rómulo Gallegos²⁵.

Ἡ ἀκύρωση τῶν ἐκλογικῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ 1948 στήν Κόστα Ρίκα, στάθηκε ἀφορμὴ ἑνός σύντομου ἀλλά αἱματηροῦ ἐμφυλίου πολέμου, πού ὀδήγησε στήν ἐγκαθίδρυση μιᾶς «Ἰδρυτικῆς Χούντας» (Junta Fundadora), ὑπό

τόν José Figueres, ὁ ὁποῖος προχώρησε στήν ἐφαρμογὴ μιᾶ σειρᾶ ριζικῶν μεταρρυθμίσεων, ὅπως ἡ πλήρης κατάργηση τοῦ στρατοῦ (ἰσχύει ἀκόμη), ἡ ἀναδιοργάνωση τῆ δημόσια διοίκησης, ἡ ἐθνικοποίηση τῶν τραπεζῶν, ἡ ἐγκαθίδρυση δωρεάν δημόσιας ἐκπαίδευσης, ἡ παραχώρηση πολιτικῶν δικαιωμάτων στοὺς μαύρους ἐποίκους κτλ., θέτοντας ὡστόσο ἐκτός νόμου τό Κομμουνιστικό Κόμμα (πού εἶχε ὑποστηρίξει τό προηγούμενο καθεστῶς τῶν Calderón-Picado κατά τῆ διάρκεια τοῦ ἐμφυλίου). Ἦταν τό τελευταῖο πραξικόπημα στήν ἱστορία τῆ μικρῆς αὐτῆ κεντροαμερικάνικης χώρας, ἡ πολιτικὴ ζωὴ τῆς ὁποίας ἔκτοτε κινεῖται πάντοτε (μοναδικό ἴσως φαινόμενο στή Λατινικὴ Ἀμερικὴ) ἐντὸς τοῦ συνταγματικοῦ πλαισίου²⁶.

Συνοψίζοντας στό σημεῖο αὐτό τήν πορεία τοῦ ὄρου (στήν πολιτικὴ του πάντα χρῆση) μέχρι τά μέσα τῆς δεκαετίας τοῦ 1940, παρατηροῦμε ὅτι χρησιμοποιεῖται ἀποκλειστικά στί λατινόφωνες χῶρε καί σέ ἔκτακτε κυρίως καταστάσεις. Ἐνα ἄλλο σημαντικό χαρακτηριστικό ἐκείνης τῆ περιόδου εἶναι ὅτι ὅλες οἱ «χοῦντες» πού ἀναφέραμε ὡς τώρα, ἀτοπροσδιορίζονταν ὡς τέτοιοι, χωρὶς ὁποσοδίου προσδιορισμός αὐτός νά προσλαμβάνει μιά ἀρνητικὴ χροιά, ἀντιθέτω μάλιστα: συχνά ὑπέκρυπτε προοδευτικὴς προθέσει, εἴτε στό ἐθνικὸ ἐπίπεδο (ὅπως στήν περίπτωση τῶν κινημάτων ἀνεξαρτησίας στή Λατινικὴ Ἀμερικὴ) εἴτε στό πολιτι-

23. Βλ. Ettore Tibaldi, *L'opera della Giunta provvisoria di governo nell'Ossola liberata dall'8.9.44 al 22.10.44*, Domodossola 1945· πβ. Gian Carlo Pozzi, «Preistoria e storia di un incontro nella Repubblica dell'Ossola», στί: *Atti dell'incontro «Gianfranco Contini e la Giunta provvisoria di Governo dell'Ossola (settembre - ottobre 1944)»*, Domodossola 2000.

24. Βλ. «Guatemala: Democracy», π. *Time*, 13 Νοεμβρίου 1944· Piero Gleijeses, *Shattered Hope: The Guatemalan Revolution and the United States, 1944-1954*, Princeton University Press, 1991, σ. 84, 145-182· Jim Handy, *Gift of the Devil*, Toronto 1984, σ. 103-111.

25. Βλ. «Venezuela: Revolt», π. *Time*, 29 Ὀκτωβρίου 1945· «Venezuela: Approval», π. *Time*, 12 Νοεμβρίου 1945· πβ. Robert J. Alexander, *Rómulo Betancourt*

and the Transformation of Venezuela, New Brunswick 1982.

26. «Your hands are not clean to fight communism when you don't fight dictatorships», ἀνέφερε χαρακτηριστικά ὁ Figueres τό 1951, συμπληρώνοντα: «It seems that the United States is not interested in honest government down here, as long as a government is not communist» («Costa Rica's Ex-Leader Praises U.S. Policy on Salvadoran War», ἐφ. *The Washington Post*, 22 Ἰουνίου 1984)· βλ. ἐπίσης «Costa Rica: Oh», π. *Time*, 21 Ἰουνίου 1948· «Jose Figueres Ferrer Is Dead at 83; Led Costa Ricans to Democracy», ἐφ. *The New York Times*, 9 Ἰουνίου 1990· «Costa Rica's Fierce Pacifists», ἐφ. *The New York Times*, 17 Ἰουνίου 1990· πβ. John Patrick Bell, *Crisis in Costa Rica*, Austin, University of Texas Press, 1971, σ. 110-125.

κό και κοινωνικό επίπεδο (Ζαπάτα, «Σοσιαλιστική Χούντα» της Χιλής, αντιφασιστικές χούντες στην Ίσπανία και την Ίταλία, μεταρρυθμίσει στη Βενεζουέλα και τη Γουατεμάλα, κτλ.).

Η μεταπολεμική Junta Militar

Η κρίσιμη τομή αλλαγής αυτού του μοτίβου εντοπίζεται στα τέλη της δεκαετίας του 1940 και συμπίπτει απολύτως με την έναρξη του Ψυχρού Πολέμου.

Τό πρώτο παράδειγμα ανιχνεύεται και πάλι στη Βενεζουέλα τό 1948, όπου ένα νέο πραξικόπημα, δεξιού χαρακτήρα αυτή τη φορά με έντονο αντικομμουνιστικό προσανατολισμό, έφερε στην εξουσία την «Στρατιωτική Χούντα» (Junta Militar), υπό τον ταγματάρχη Marcos Pérez Jiménez, που παρέμεινε στην εξουσία μέχρι τό 1958²⁷. Τό επόμενο βήμα γίνεται στη Γουατεμάλα τό 1954, όταν ένα έκστρατευτικό σώμα εξόριστων στρατιωτικών εισέβαλε από τά σύνορα τη Ίνδούρας και του Σάν Σαλβαδόρ, υπό την ήγεσία του συνταγματάρχη Carlos Castillo Armas και, σέ συνεργασία μέ μονάδε του τακτικού στρατού της χώρα και μέ την υποστήριξη του Αμερικανικού Ναυτικού, άνέτρεψε τόν εκλεγμένο πρόεδρο Arbenz, έγκαθιδρύοντας επίσης μιá «Junta Militar». Τό πραξικόπημα τη Γουατεμάλα είναι

μιá από τίς πρώτε άνάλογε έπιχειρήσει πού ένορχηστρώθηκαν από την CIA (έπιχείρηση «PBSUCCESS»)²⁸. Είναι άξιοσημείωτο εξάλλου ότι, τόσο ό ταγματάρχη Jimenez όσο και ό συνταγματάρχη Armas, είχαν συμμετάσχει προηγουμένως στα αντίστοιχα «προοδευτικά» πραξικοπήματα τών ετών 1944-1945.

Στήν Άργεντινή τόν Σεπτέμβριο του 1955, ένας συνασπισμός συντηρητικών δυνάμεων, υπό την ήγεσία τών στρατηγών Lonardi και Agamburu και του ναύαρχου Rojas, άνέτρεψε μέ πραξικόπημα τό καθεστώς του Perón και κατέλαβε την εξουσία, πραγματοποιώντας αυτό πού ονόμασε «Απελευθερωτική Έπανάσταση» (Revolución Libertadora), στο πλαίσιο της οποίας συγκροτήθηκε μιá βραχύβια «Εθνική Συμβουλευτική Χούντα» (Junta Consultiva Nacional), πού περιέλαβε αντιπροσώπου τών πολιτικών κομμάτων (μέ τόν αποκλεισμό του Κομμουνιστικού και του Περονικού)²⁹. Ένα μήνα άργότερα, τόν Οκτώβριο του 1955, μιá ομάδα άξιωματικών κατέλαβε την εξουσία στην Ίνδούρα, έγκαθιστώντα μιá «Κυβερνώσα Στρατιωτική Χούντα» (Junta Militar de Gobierno), μέ μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα (λ.χ. την κατάργηση τη θανατικής ποινής), ή όποία οδήγησε τη χώρα σέ έκλογές τό 1957³⁰.

Τό 1957 επίσης, υπό την πίεση μαχητικών διαδηλώσεων, ό δικτάτορα της Κολομβία στρατηγό Gustavo Rojas

27. Βλ. «Venezuela: What Coup?», π. *Time*, 13 Δεκεμβρίου 1948· María Dolores Galve de Martín, *La dictadura de Pérez Jiménez: testimonio y ficción*, Καράκα 2001· πβ. έφ. *Έλευθερία*, 7 Δεκεμβρίου 1948 και 15 Δεκεμβρίου 1949.

28. R. H. Immerman, *The CIA in Guatemala: The Foreign Policy of Intervention*, Austin, University of Texas Press, 1982· Stephen Kinzer - Stephen Schlesinger, *Bitter Fruit: The Story of the American Coup in Guatemala*, Καίμπριτζ Μασ., Harvard University Press, 1999· Nick Cullather, *Secret History: The CIA's Classified Account of its Operations in Guatemala, 1952-1954*, Stanford University Press, 1999, σ. 17-27, 90-106. Πβ. «Τη επεμβάσει του κ. Πουριφού ύπεργράφη τελικώς η άνακοχη ει Γουατεμάλαν», έφ. *Έλευθερία*, 3 Ίουλίου 1954· «Τά γεγονότα της Γουατεμάλας: Ποιος ό ρόλο του κ. Πουριφού εις την άνατροπήν του Άρμπεν », έφ. *Τό Βήμα*, 11

Ίουλίου 1954.

29. π. *La Época*, 11 Νοεμβρίου 1955· Diego Dávila, «El 16 de septiembre de 1955», π. *Historia Integral Argentina*, τ. 10, Μπουένο Άιρε 1976, σ. 1-28· «La Revolución Libertadora», π. *La Prensa*, 14 Σεπτεμβρίου 1980. Πβ. «Στρατιωτική “Χούντα” έσηματίσθη χθές εις την Άργεντινήν, μετά την παραιτησιν του Περόν», έφ. *Τό Βήμα*, 20 Σεπτεμβρίου 1955.

30. John D. Martz, *Central America, the Crisis and the Challenge*, Chapel Hill, University of North Carolina Press, 1959, σ. 161· Robert MacCameron, *Bananas, Labor and Politics in Honduras: 1954-1963*, Syracuse University, 1983, σ. 94-95· James A. Morris, *Honduras: Caudillo Politics and Military Rulers*, Κολοράντο 1984.

Pinilla αναγκάστηκε να παραιτηθεί, παραδίδοντα τή διακυβέρνηση σέ μία πενταμελής «Junta Militar de Gobierno», υπό τόν στρατηγό Paris. Ό τελευταίω προχώρησε στήν άρση τή λογοκρισία καί τήσα παγόρευσης τού συνεταιρίζεσθαι καί όργάνωσε έκλογές τόν Μάιο τού 1958, άποσυρόμενο στή συνέχεια άπό τήν ένεργό πολιτική³¹. Άλλη μία «Junta de Gobierno» συγκροτήθηκε στήν Βενεζουέλα τόν Ίανουάριο τού 1958, υπό τόν ναύαρχο Wolfgang Larrazábal, μετά τήν άνατροπή τού δικάτορα Pérez Jiménez, μέ άποστολή νά δρομολογήσει τήν πορεία τής χώρα άπό τή δικτατορία στό δημοκρατικό καθεστώ³².

Τόν Όκτώβριο τού 1960, ένα στρατιωτικό πραξικόπημα άνέτρεψε τόν μέχρι εκείνη τή στιγμή πρόεδρο τού Σαλβαδόρ Jose Maria Lemus (έπίσης στρατιωτικό) καί ή έξουσία πέρασε στά χέρια μιáς έξαμελού πολιτικοστρατιωτικής «Junta de Gobierno», υπό τόν άντισυνταγματάρχη Miguel Ángel Castillo. Έξαρξήσν πήρξε διάχυτη ή έντύπωση ότι ή νέα Χούντα ήταν «προοδευτική» καί ότι τά μέλη της άνήκαν στό Κέντρο καί τήν Άριστερά. Άν καί τί πρώτες ήμέρες, ή Άμερικανική κυβέρνηση φάνηκε νά διάκειται ευνόικά πρós τό μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα τού καθεστώτος, ύπογραμμίζοντα ότι «ούδεμίαν σχέσηιν έχει μέ τό καθεστώς τή Κούβα», έντούτοις φαίνεται ότι ή

συμμετοχή στήν Χούντα προσωπικοτήτων όπω ό καθηγητής Fabio Castillo, γνωστός γιά τί συμπάθειέ του πρós τήν κουβανέζικη επανάσταση, προκάλεσε άνησυχίες σέ άρκετούσα ξιωματικού (τελικώς καί στό άμερικανικό State Department), μέ άποτέλεσμα ένα δεύτερο πραξικόπημα τρεις μήνε άργότερα, τόν Ίανουάριο τού 1961, νά όδηγήσει στήν άνατροπή τής Χούντα καί τήν άντικατάστασή της άπό ένα «Πολιτικο-Στρατιωτικό Διευθυντήριο» (Directorio Cívico-Militar), υπό τόν συνταγματάρχη Aníbal Portillo³³.

Τόν Ίούλιο τού 1962, ή ήγεσία τών ένόπλων δυνάμεων τού Περού, υπό τόν στρατηγό Pérez Godoy, άνέτρεψε πραξικοπηματικά τόν πρόεδρο Manuel Prado, συγκροτώντα μία τετραμελή «Junta Militar de Gobierno»³⁴. Τό ίδιο φαινόμενο επαναλήφθηκε ένα χρόνο άργότερα, τόν Ίούλιο τού 1963, στόν Ίσημερινό (Έκουαδόρ), όπου μία άντίστοιχη «Στρατιωτική Κυβερνώσα Χούντα», άποτελούμενη άπό τούσε πικεφαλής τών Γενικών Έπιτελείων υπό τόν ναύαρχο Jijon, άνέτρεψε τόν πρόεδρο Arosemena, κατηγορώντα τον ότι διατηρούσε έπαφή μέ τό καθεστώς τού Κάστρο. Τό Κομμουνιστικό Κόμμα τέθηκε εκτός νόμου καί τά περισσότερα στελέχη του συνελήφθησαν, ένώ έγιναν έκκαθαρίσει καί στά πανεπιστήμια, τά όποία θεωρούταν έστίες άναρπτικής δράσης³⁵.

31. Jonathan Hartlyn, «Military Governments and the Transition to Civilian Rule: The Colombian Experience of 1957-1958», *Journal of Interamerican Studies and World Affairs*, τ. 26/2, 1984, σ. 245-281· Robert Karl, *The Politics of Peacemaking in Late Violencia Colombia, 1957-1959*, Καμπριτζ Μασ., Harvard University, 2009, σ. 6-7· πβ. «Η Κολομβία έξάλλος πανηγυρίζει διότι άνετραπή ό Πινίλλα», έφ. *Έλευθερία*, 11 Μαΐου 1957.

32. Βλ. «Venezuela: The Lesson», π. *Time*, 3 Φεβρουαρίου 1958· «Venezuela: First Week of Freedom», π. *Time*, 10 Φεβρουαρίου 1958· πβ. Philip Bates Taylor, *The Venezuelan Golpe de Estado of 1958: The Fall of Marcos Perez Jimenez*, Ούάσινγκτον, Institute for the Comparative Study of Political Systems, 1968· Daniel H. Levine, «Venezuela since 1958: The Consolidation of Democratic Politics», στό: Juan J. Linz καί Alfred Stepan (έπιμ.), *The Breakdown of Democratic Regimes: Latin America*,

Βαλτιμόρη, Johns Hopkins University Press, 1978, σ. 82-109.

33. Βλ. «El Salvador: Preventive Coup», π. *Time*, 7 Νοεμβρίου 1960· «El Salvador: Return of the Rights», π. *Time*, 3 Φεβρουαρίου 1961· Charles W. Anderson, «El Salvador: The Army as Reformer», στό: Martin C. Needler, *Political Systems of Latin America*, Νέα Ύόρκη 1970, σ. 70-91· πβ. έφ. *Τό Βήμα καί Τά Νέα*, 27 Όκτωβρίου 1960.

34. Βλ. έφ. *New York Times*, 21 Ίουλίου καί 15 Αύγουστου 1963· πβ. David Scott Palmer, «Changing Political Economy of Peru under Military and Civilian Rule, 1963-83», π. *Inter-American Economic Affairs*, τχ. 37, 1984, σ. 37-62.

35. Βλ. έφ. *New York Times*, 12 καί 13 Ίουλίου 1963· πβ. *Plan politico de la Junta Militar de Gobierno*, Quito, Ecuador 1963· πβ. John Samuel Fitch, *The Military Coup d'Etat as a Political Process: Ecuador (1948-1966)*, Βαλτιμόρη, Johns Hopkins

Ἡ διεύρυνση τῆς χρήσης σέ μὴ λατινόφωνες περιπτώσεις

Ἡ πρώτη φορά πού ἡ ἔρευνά μας ἐντόπισε τὴ χρήση διεθνῶς τοῦ ὄρου «χούντα» γιὰ περίπτωση μὴ λατινόφωνης χώρας, θὰ ἠχῆσει πράγματι παράδοξα στὸν ἑλληνα ἀναγνώστη.

Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1948, ὁ ἐκπρόσωπος τύπου τοῦ Foreign Office ἀνακοίνωσε ὅτι οἱ βρετανοὶ πρέσβει στὸ Βελιγράδι καὶ τὴ Σόφια ἔλαβαν ἐντολὴ νὰ διαβιβάσουν τί ἀπόψει τοῦ Λονδίνου ἐπὶ τοῦ ζητήματος τυχόν ἀναγνώρισης ἀπὸ τὴ Γιουγκοσλαβία καὶ τὴ Βουλγαρία τῆ πρόσφατα συγκροτημένης, ὑπὸ τὸν Μάρκο Βαφειάδη, Προσωρινῆ Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης τοῦ βουνου³⁶, «τὴν ὁποῖαν ὁ ἐν λόγῳ ἐκπρόσωπος ἐχαρκτηρίσει μετὴν ἰσπανικὴν λέξιν “Χούντα”»³⁷. Ὁ χαρακτηρισμὸς ἐπαναλήφθηκε ἕνα μῆνα ἀργότερα στὴν τριμηνιαία ἐκθεση ἐπὶ τῆ πορείας τοῦ προγράμματος βοήθειας πρὸς τὴν Ἑλλάδα τὴν ὁποία ὑπέβαλε ὁ Harry Truman στὸ Κογκρέσσο στίς 16 Φεβρουαρίου 1948, καὶ ὅπου ὁ Ἀμερικανὸς πρόεδρος σημείωνε μετὰ ἰκανοποίηση ὅτι «ἡ χούντα τοῦ Μάρκου, καίτοι ἐχαιρετίσθη ἀμέσως ἀπὸ τὸν διεθνή κομμουνισμὸν καὶ τὸν Τύπον του, δὲν ἔτυχε μέχρι τοῦδε ἀναγνώρισεω ἀπὸ οἰοδῆποτε κράτος»³⁸. Ὁ ὅρος ὡστόσο δὲν φαίνεται νὰ ἐπικράτησε στὴ συγκεκριμένη περίπτωσι, καθὼς δὲν προκύπτει ὅτι χρησι-

μοποιήθηκε περαιτέρω σέ ἐπίσημα ἔγγραφα, ἀλλὰ οὔτε καὶ υἱοθετήθηκε ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ ἢ διεθνῆ μέσα μαζικῆς ἐνημέρωσης.

Ἡ ἐπόμενη ἀναφορὰ εἶχε εὐρύτερη ἀπήχηση καὶ ἀφορᾷ στὴν Αἴγυπτο τῶν ἀρχῶν τῆς δεκαετίας τοῦ 1950. Σέ ἀνταπόκριση τοῦ περιοδικοῦ *Time*, τὸν Μάιο τοῦ 1953, ἐπισημαινόταν ὅτι ὁ ἀντισυνταγματάρχης Gamal Abdel Nasser ἐξελισσόταν στὴν «πραγματικὴ δύναμι τῆς στρατιωτικῆς χούντας τῆς Αἰγύπτου» (is becoming the real power in Egypt's military junta), παρόλο πού γιὰ ἕνα περίπου χρόνον ἀκόμη, θὰ ἀναφέρεται ὡς τυπικὸς ἐπικεφαλῆς τῆ ὁ στρατηγὸ Mohammed Naguib³⁹. Νὰ ὑπενθυμίσουμε στὸ σημεῖο αὐτὸ ὅτι ἡ ὀνομασία τοῦ κινήματος πού ἀνέτρεψε τὸν βασιλιά Φαρούκ ἦταν «Ἐλεύθεροι Ἀξιωματικοί» (Free Officers/ Harakat ad-Dubbat al-Ahrar), ἐνῶ τὸ 14μελές ὄργανο πού ἀνέλαβε τὸν ἔλεγχον τῆς χώρας καὶ τὸν διορισμὸ τοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ τῶν μελῶν τῆς κυβέρνησης, ἔφερε τὸν ἐπίσημο τίτλο «Ἐπαναστατικὸ Συμβούλιον» (ἀγγλ. Revolutionary Command Council-RCC, γαλλ. Conseil Révolutionnaire, ἀκόμη καὶ ἰσπαν. Consejo de la Revolución). Τὸ ὄργανο αὐτὸ διαλύθηκε ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Nasser τὸν Ἰούλιο τοῦ 1954, ὅταν ὁ τελευταῖος, ἀφοῦ ἀνέτρεψε τὸν Naguib, ἀνέλαβε ὀριστικὰ τὰ ἡνία τῆς Αἰγύπτου⁴⁰.

University Press, 1977· James D. Rudolph, «Instability and Military Dominance, 1960-72», στὸ: Dennis M. Hanratty (ἐπιμ.), *A Country Study: Ecuador*, Οὐάσινγκτον, Library of Congress Federal Research Division, 1989 (ἀναρτημένο στὴν ἐπίσημη ἴστοσελίδα τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Κογκρέσσου <http://lcweb2.loc.gov/fid/cs/ectoc.html>).

36. Ἡ συγκρότηση τῆς κυβέρνησης Μάρκου εἶχε ἀνακοινωθεῖ στίς 27 Δεκεμβρίου 1947 ἀπὸ τὸν (παράνομο πλέον) *Ριζοσπάστη* πβ. καὶ Γιώργος Πετρόπουλος, «Αναγκαστικὸς Νόμος 509/1947, ἐφ. *Ριζοσπάστης*, 29 Δεκεμβρίου 2002.

37. Βλ. ἐφ. *Τὸ Βῆμα*, 8 Ἰανουαρίου 1948.

38. Βλ. ἐφ. *Τὸ Βῆμα*, 26 Φεβρουαρίου 1948· πβ. «Memorandum by the Director of the Policy Planning Staff to the Secretary of State and the Under Secretary of State», 24.2.1948, στὸ: *Foreign Relations of the United States: 1948*, τ. I, σ. 509-529: «I think

there is little doubt that the activity of our naval forces in the Mediterranean (including the stationing of further Marines with those forces), plus the talk of the possibility of our sending U.S. forces to Greece, has had something to do with the failure of the satellites, up to this time, to recognize the Markos Government».

39. «Egypt: Revolutionary's Rise», π. *Time*, 4 Μαΐου 1953· «Double Pilgrimage», π. *Time*, 7 Σεπτεμβρίου 1953· «Egypt: Null», π. *Time*, 26 Ἀπριλίου 1954· πβ. «Whose Suez?», ἐφ. *New York Times*, 29 Ἰουλίου 1956. Πβ.: «Ἡ Χούντα (Ἐπαναστατικὸν Συμβούλιον) ἀνήλθε εἰς τὴν ἐξουσίαν, κατόπιν ἀλλεπαλλήλων κυμάτων δυσανεκτικῆς τῆς κοινῆς γνώμης, ἡ ὁποία ἐβλεπε ὅτι ἡ Αἴγυπτος καταρρεῖ διαρκῶς πολιτικῶς καὶ οικονομικῶς. Ὁ στρατὸς τῆς ἰδιαιτέρως δυσηρεστημένου ἀφ' ὅτου ὑπέστη μίαν ἄδοξον ἦταν κατὰ τὸν πόλεμον μετὰ τὸ Ἰσραήλ, διὰ τὴν ὁποῖαν κατηγορεῖται τοῦ πολιτικοῦ», ἐφ. *Ἐλευθερία*, 27 Ἰουλίου 1955.

Ὁ ἴδιο χαρακτηρισμὸς χρησιμοποιήθηκε στὴ συνέχεια καὶ ἀπέναντι σέ ἄλλα ἀραβικὰ στρατιωτικὰ κινήματα, ὅπου λ.χ. στὴν περίπτωση τοῦ Ἰράκ, ὅπου ἡ ὁμάδα τῶν ἀξιοματικῶν, ὑπὸ τὸν στρατηγὸ Qasim καὶ τὸν συνταγματάρχη Arif, πού ἀνέτρεψε τὸν βασιλιά Φεϊζάλ καὶ κατέλαβε τὴν ἐξουσία στὴ Βαγδάτη τὸν Ἰούλιο τοῦ 1958, χαρακτηρίστηκε ἀπὸ ἀμερικανικά κυρίως ἔντυπα⁴¹ ὡς «στρατιωτικὴ χούντα» (the military junta that seized control of Baghdad). Σημειωτέον ὅτι καὶ στὴν περίπτωση αὐτὴ τὸ κίνημα ὀνομαζόταν «Ἐλεύθεροι Ἀξιοματικοί» καὶ ἡ ἐξουσία ἀσκήθηκε στὴ συνέχεια ἀπὸ ἓνα «Ἐπαναστατικὸ Συμβούλιο», ἔχοντα ὡς πρότυπο τὸ ἀντίστοιχο αἰγυπτιακὸ παράδειγμα⁴². Ὁ χαρακτηρισμὸς «χούντα» δόθηκε καὶ στὴν ὁμάδα ὑπὸ τὸν στρατηγὸ Ibrahim Abboud πού πραγματοποιοῦσε πραξικόπημα στό Σουδάν τὸν Νοέμβριο τοῦ 1958, ἐπιδιώκοντας νὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὴν «παρακμάζουσα δημοκρατία». Καὶ ἐδῶ, ἡ ἐπίσημη ὀνομασία πού χρησιμοποιήσαν οἱ ἴδιοι οἱ πραξικοπηματίες ἦταν διαφορετικὴ: ἡ ἐξουσία πέρασε στό δωδεκαμελές «Ἀνώτατο Στρατιωτικὸ Συμβούλιο» (Supreme Military Council)⁴³.

Τὴν ἴδια χρονιά, ὁ ὄρο εἶχε ἤδη χρησιμοποιηθεῖ καὶ στό πλαίσιο μιᾶς ἄλλης ἀραβικῆς χώρας, ἀλλὰ ἀφορούσε στὴν τελειῶς ἀντίπερα ὄχθη: ἀναφερόταν στὴν ὁμάδα τῶν γάλλων στρατιωτικῶν πού, τὸ Μάιο τοῦ 1958, στό μέσον τοῦ

Τὸ πρῶτο ἄρθρο περὶ Χούντας τοῦ στρατηγοῦ Ἰορδανίδη ἐφ. *Τὸ Βῆμα*, 21 Μαΐου 1965

ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ πολέμου τῆ Ἀλγερίας, ἔθεσε ὑπὸ τὸν ἔλεγχό της τὸ Ἀλγέρι, προσπαθόντα νὰ ἐκβιάσει τὴν ἐπάνοδο τοῦ στρατηγοῦ De Gaulle στὴν ἐξουσία στό Παρίσι, μέ τὴν (φροῦδα, ὅπως ἀποδείχθηκε στὴ συνέχεια) ἐλπίδα ὅτι ὁ τελευταῖος θὰ ἐμπόδιζε τὴν «ἐγκατάλειψη τῆ Ἀλγερίας» ἀπὸ τὴ Γαλλία. Καὶ πάλι, ὁ χαρακτηρισμὸς (army junta under General Jacques Massu) προήλθε κυρίως ἀπὸ ἀγγλοσαξωνικά μέσα ἐνημέρωση⁴⁴, ἐνῶ δὲν συναντᾶται σχεδόν καθόλου στὰ ἀντίστοιχα γαλλικά⁴⁵. Οἱ ἴδιοι οἱ πρωταγωνιστές, στὴν μὲν περίοδο τῆς προετοιμασίας χρησιμοποιοῦσαν διάφορε ρομαντικὲς ὀνομασίες, ὅπου ἡ

40. James Jankowski, «Arab Nationalism in “Nasserism” and Egyptian State Policy, 1952-1958», σὺν: J. Jankowski - I. Gershoni (ἐπιμ.), *Rethinking Nationalism in the Arab Middle East*, Νέα Ὑόρκη, Columbia University Press, 1997, σ. 150-167. James A. Bill, «The Military and Modernization in the Middle East», π. *Comparative Politics*, τ. 2, ἀρ. 1, Ὀκτώβριο 1969, σ. 41-62.

41. Βλ. ἐνδεικτικά «Revolt in Baghdad», π. *Time*, 21 Ἰουλίου 1958.

42. Charles Tripp, *A History of Iraq*, Νέα Ὑόρκη 2007, σ. 115.

43. π. *Time*, 1 Δεκεμβρίου 1958 καὶ 6 Ἰουλίου 1959. πβ. Edgar O' Ballance, *The Secret War in the Sudan: 1955-1972*, 1977, σ. 41-62.

44. Βλ. ἐνδεικτικά «France: I Am Ready», π. *Time*, 26 Μαΐου 1958, «Algeria:

Cheaper Than War», π. *Time*, 2 Ἰουνίου 1958, «Algeria: Successful Mission», π. *Time*, 16 Σεπτεμβρίου 1958. πβ. σχετικὴ ἐκπομπὴ τοῦ BBC στί 28.6.1958 (ἀπομαγνητοφονημένο κείμενο στὴν ἱστοσελίδα http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/june/28/newsid_3015000/3015812.stm). πβ. Brian Crozier - Gerard Mansell, «France and Algeria», π. *International Affairs*, τ. 36, ἀρ. 3, Ἰούλιος 1960, σ. 310-321.

45. Ἐλάχιστε εἶναι οἱ ἐξαιρέσεις στὴ γαλλικὴ βιβλιογραφία: βλ. ἐνδεικτικά τὸ ἐρώτημα «La France est-elle prête à subir la dictature d'une junte militaire?», πού θέτει στό ἡμερολόγιό του, μέ ἡμερομηνία 12.2.1958, ὁ R. Buron, *Les dernières années de la IVe République: Carnets politiques*, Παρίσι 1968.

«Όμάδα τῶν Ἑπτῶν» (Groupe des Sept), μέ τήν ἐπικράτηση τοῦ κινήματός του συγκροτήθηκαν σέ μιὰ «Ἐπιτροπή Κοινῆ Σωτηρίας» (Comité de Salut Public), ἀντλώντας (τραβηγμένους ἀπό τά μαλλιά) συμβολισμούς ἀπό τήν παράδοση τῆς Γαλλικῆ Ἐπανάστασης τοῦ 1789, ἐνῶ στή συνέχεια ἀπέκτησαν ἐπονεϊδίσιτη φήμη δολοφόνων ὡς «Ο.Α.Σ.» (Organisation de l'Armée Secrète)⁴⁶.

Ἀπό τά τέλη τῆς δεκαετίας τοῦ 1950 ἀυξήθηκαν οἱ περιπτώσεις περιφερειακῶν στρατιωτικῶν πραξικοπημάτων καί ἀντίστοιχα ἐπεκτάθηκε καί διευρύνθηκε περαιτέρω ἡ χρήση τοῦ ὄρου «χούντα». Ἔτσι, οἱ τούρκοι στρατιωτικοί πού ἀνέτρεψαν τόν πρόεδρο Menderes καί τήν κυβέρνησις Celal Bayar τόν Μάιο τοῦ 1960⁴⁷, ἀνεβάζοντας στήν ἡγεσία τῆς Τουρκίας τόν στρατηγὸν Cemal Gursel, χαρακτηρίσθηκαν σχεδόν ἀμέσως ὡς «χούντα» ἀπό τά διεθνή μέσα ἐνημέρωσης⁴⁸. Ἡ ἐπίσημη ὀνομασία ὡστόσο τῆς 38μελοῦς ὁμάδας τῶν ἀξιωματικῶν πού πρωταγωνίστησε στό πραξικόπημα καί στή συνέχεια κατηύθυνε τίς τύχες τῆς χώρας γιὰ τόν ἐπόμενο ἐνάμισι χρόνον, ἦταν «Ἐπιτροπὴ Ἐθνικῆ Ἐνότητος» (Millî Birlik Komitesi)⁴⁹.

Στὴ συνέχεια, ὁ ὄρος χρησιμοποιήθηκε εὐρέως καί στί

περιπτώσεις τῆς Ἀνατολικῆς Ἀσίας. Ὄταν τόν Μάιο τοῦ 1961 ἓνα στρατιωτικὸν πραξικόπημα, μέ σύνθημα «νά ἐπιβληθεῖ ὁ ἀντικομμουνισμός» ὡς κύρια ἐθνικὴ πολιτικὴ, ἔφερε στήν ἐξουσία στή Νότια Κορέα μιὰ ὁμάδα ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Park, χαρακτηρίστηκε ὡς «χούντα» κυρίως ἀπὸ τά ἀμερικανικά, καί πάλι, μέσα ἐνημέρωσης, ἐνῶ ἡ ἴδια αὐτοπροσδιοριζόταν ἀρχικὰ ὡς «Ἐπαναστατικὴ Ἐπιτροπὴ» καί στή συνέχεια ὡς «Ἀνώτατο Συμβούλιο Ἐθνικῆ Ἀνασυγκροτήσεως» (Supreme Council for National Reconstruction)⁵⁰. Ἀλλὰ καί ἡ ὁμάδα τῶν ἀνώτατων ἀξιωματικῶν, ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Duong Van Minh, πού ἀνέτρεψε τὸ καθεστὼς Diem στό Νότιο Βιετνάμ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1963, χαρακτηρίστηκε ὡς «στρατιωτικὴ χούντα» ἀπὸ τά περισσότερα μέσα. Σημειώτεον ὅτι οἱ ΗΠΑ ἀρνήθηκαν οἰανδήποτε ἐμπλοκὴν στό αἵματηρὸν πραξικόπημα, στοιχεῖα ὅμως πού εἶδαν ἀργότερα στό φῶς, ἐπιβεβαίωσαν ὅτι ἡ κυβέρνησις Κένεντυ γνῶριζε τά σχέδια τῶν συνωμοστῶν (πού ὀνόμαζαν τὸν ἑαυτό του «Ἐπαναστατικὸν Στρατιωτικὸν Συμβούλιον»), ἀλλὰ ἀποφάσισε νά μὴν τοῦσε μποδίσει καί τοῦσε νημέρωσε σχετικὰ μέσω τῆς CIA⁵¹.

46. Yves Courrière, *La guerre d'Algérie: L'heure des colonels*, Παρίσι 1970, σ. 271· Clément Steuer, *Susini et l'OAS*, Παρίσι 2004, σ. 32· Bertrand Pauvert, *Droit Constitutionnel: Théorie générale - Ve République*, Levallois 2004, σ. 245. Πβ. «Γάλλοι στρατιωτικοὶ ἡγέται, ἐν συνεργασίᾳ μέ Γάλλου ἀποίκους ἐσχημάτισαν σήμερον “Χούνταν”, καταλύσαντες τὰ πολιτικὰ ὄργανα καί κατέλαβον τὰ κυβερνητικὰ κτίρια» ... «Ἡ “Χούντα” ὑποστηρίζεται κυρίως ἀπὸ τοῦς ἀλεξιπτωτιστάς τοῦ στρατηγοῦ Μασσύ» ... «Ἡ “Χούντα” ἢ Ἐπιτροπὴ Κοινῆ Σωτηρίας, ὅπως ἀποκαλεῖται, ἀπέρχεται καί ραδιοφωνικὴν ἐκκλήσιν πρὸς τὸν στρατηγὸν Ντέ Γκόλ» ... «ὁπως ἀναλάβῃ τὴν ἡγεσίαν Κυβερνήσεως Κοινῆ Σωτηρίας εἰς Γαλλίαν», ἐφ. *Τὸ Βῆμα*, 14 Μαΐου 1958 καί ἐφ. *Ταχυδρόμος Αἰγύπτου*, 15 Μαΐου 1958· «Ὁ στρατηγὸς Μασσύ ἐτέθη ἐπικεφαλῆς τῶν στασιαστῶν τῆς Ἀλγερίας καί ἐσχημάτισε στρατιωτικὴν “χούνταν” ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν “Ἐπιτροπὴ Κοινῆ Σωτηρίας”», ἐφ. *Τὰ Νέα*, 16 Μαΐου 1958.

47. Στὴ συνέχεια ὁ Menderes καί δύο μέλη τῆς κυβέρνησις (Fatin Zorlu καί Hasan Polatkan) ἀπαχρονίστηκαν, στί 17.9.1961· βλ. «Turkey: Message to a Son»,

π. *Time*, 29 Σεπτεμβρίου 1961.

48. Βλ. ἐνδεικτικὰ «Turkey: We Say They Are Guilty», π. *Time*, 13 Ἰουνίου 1960· Turkey: Lull», π. *Time*, 4 Ἰουλίου 1960· «Turkey: In Search of Elections», π. *Time*, 5 Σεπτεμβρίου 1960· πβ. Levent Unsaldi, *Le militaire et la politique en Turquie*, Παρίσι 2005, σ. 354.

49. Βλ. Walter F. Weiker, *The Turkish Revolution 1960-1961: Aspects of Military Politics*, Οὐάσινγκτον 1963· «Die türkische Verfassung vom 9. Juli», *Jahrbuch des öffentlichen Rechts der Gegenwart*, Tubingen 1964, σ. 325· πβ. Mevlut Bozdemir, «Autoritarisme militaire et démocratie en Turquie», π. *Esprit*, τχ. 6, 1984, σ. 110-122· William Mathew Hale, *Turkish Politics and the Military*, Routledge, 1994, σ. 119-140.

50. Βλ. ἐφ. *New York Times*, 16-23 Μαΐου 1961· «South Korea: The Army Takes Over», π. *Time*, 26 Μαΐου 1961· «South Korea: The Cocky Colonels», π. *Time*, 16 Ἰουνίου 1961· πβ. Lee Ki Baek, *A New History of Korea*, Σεούλ 1984, σ. 593-599.

51. Βλ. ἐφ. *New York Times*, 2 Νοεμβρίου 1963· «South Viet Nam: Revolution in the Afternoon» καί «Foreign Relations: Behind the Denials», π. *Time*, 8 Νοεμβρίου

Ἡ πρόσληψη τοῦ ὄρου στήν Ἑλλάδα

Ἡ παλαιότερη υἱοθέτηση τοῦ ὄρου «χούντα» ἀπό τά ἑλληνικά μέσα ἐνημέρωσης ἀνιχνεύεται στά μέσα τῆς δεκαετίας τοῦ 1930, ἀναφορικά μέ τίς γεισιές τῶν δύο παρατάξεων τοῦ Ἰσπανικοῦ Ἐμφυλίου Πολέμου⁵². Στή συνέχεια χρησιμοποιεῖται γιά λατινοαμερικάνικα καθεστώτα, ὅπως τῆς Βενεζουέλα, τῆς Γουατεμάλας, τῆς Ἀργεντινῆς, τῆς Κολομβίας καί τοῦ Σαλβαντόρ⁵³, ἐνῶ ἀπό τά μέσα τῆς δεκαετίας τοῦ 1950, ἀκολουθώντας τή διεθνή πρακτική, ἡ χρήση τοῦ ὄρου διευρύνεται, περιλαμβάνοντα ἀραβικά καθεστώτα, ὅπως τῆς Αἰγύπτου, τοῦ Σουδάν καί τοῦ Ἰράκ⁵⁴, ἀλλά καί τῆς Τουρκίας⁵⁵ ἢ τῆς Νότια Κορέας⁵⁶, ἀκόμη καί τήν ἰδιάζουσα περίπτωση τῶν Γάλλων κινηματιῶν τῆς Ἀλγερίας⁵⁷. Θά πρέπει νά μήν λησμονοῦμε ὅτι, καθὼς οἱ ἑλληνικεῖς φημερίδες στίς περισσότερες περιπτώσεις δέν διέθεταν οὔτε καί διαθέτουν ἀκόμη ἀνταποκριτές στό ἐξωτερικό, βάσιζαν τά δημοσιεύματά τους γιά τά γεγονότα αὐτά στά τηλεγραφήματα τῶν διεθνῶν εἰδησιογραφικῶν πρακτορείων καί σέ ἀνταποκρίσεις τοῦ ξένου τύπου⁵⁸, συνεπῶς ἦταν ἀναμενόμενο νά υἱοθετοῦν, ὡς πῖ τό πλεῖστον, καί τήν ὀρολογία τῶν πηγῶν του .

1963· «South Viet Nam: The New Regime», π. *Time*, 15 Νοεμβρίου 1963· «The Overthrow of Ngo Dinh Diem, May-November, 1963» στό: *The Pentagon Papers*, Βοστώνη, Beacon Press, 1971, τ. 2, σ. 201-276· πβ. Ellen J. Marteau, *Une mort en novembre*, Βοστώνη 1987, σ. 292-315· Howard Jones, *Death of a Generation: How the assassinations of Diem and JFK prolonged the Vietnam War*, Νέα Ὑόρκη 2003, σ. 422-423· Seth Jacobs, *Mandarine de guerre froide: ONG Dinh Diem et les origines de la guerre de l'Amérique au Vietnam, 1950-1963*, Lanham 2006, σ. 86-114, 189.

52. Βλ. ἐνδεικτικά ἐφ. *Τό Βῆμα*, 2 Σεπτεμβρίου 1936, 10 Αὐγούστου 1937 καί 25 Μαρτίου 1939.

53. Βλ. ἐνδεικτικά ἐφ. *Ἐλευθερία*, 7 Δεκεμβρίου 1948, 15 Δεκεμβρίου 1949, 3 Ἰουλίου 1954 καί 11 Μαΐου 1957, ἐφ. *Τό Βῆμα*, 11 Ἰουλίου 1954, 20 Σεπτεμβρίου 1955 καί 27 Ὀκτωβρίου 1960 καί ἐφ. *Τά Νέα*, 27 Ὀκτωβρίου 1960.

54. Βλ. ἐνδεικτικά «Τρία ἔτη μετά τήν Ἐπανάστασιν: Ὁ Νασσέρ ἐπέτυχεν εἰ τήν Αἴγυπτον», ἐφ. *Ἐλευθερία*, 27 Ἰουλίου 1955, «Ἀνετράπη ἀναίμακτος ἡ Ἐπαναστατική Στρατιωτική Χούντα τοῦ Σουδάν ἀνευ οὐδεμίας ἀντιστάσεώς της», ἐφ.

Τά πρῶτα χρόνια, ἡ χρήση γινόταν μέ κάποια δόση ἀμνηχανίας, πράγμα πού προκύπτει τόσο ἀπό τόν γραμματικό χειρισμό τῆς λέξης ὡς ξένης ἄκλιτης, ὅσο καί ἀπό τήν τοποθέτησή της συνήθως ἐντός εἰσαγωγικῶν, παράλληλα μέ τή συχνά ἐκδηλούμενη ἀνάγκη ἐρμηνείας της. Χαρακτηριστικά παραδείγματα: «Οἱ τιλοῦχοι τῆς Ἰσπανίας ἔθεταν ἀμέσως τάς βάσεις τῆς ἐθνικῆς “Χούντας”» (*Τό Βῆμα*, 2.9.1936), ὁ Σεράνο Σούντερ ἦταν πρόεδρος «τῆς “Χούντας”, τῆς ἐκτελεστικῆς δηλαδή ἐπιτροπῆς τῆς Φάλαγγος» (*Τό Βῆμα*, 23.3.1946), ἐνῶ ὁ Ρομούλο Μπετανκούρ ἔγινε πρόεδρος «μια προσωρινῆς “Χούντας” (Ἐπιτροπῆς)» στήν Βενεζουέλα (*Ἐλευθερία*, 7.12.1948).

Ἀπό τά τέλη τῆς δεκαετίας τοῦ 1940 καί ἐξῆς, ἡ λέξη ἑλληνοποιεῖται γραμματικά, ὡς πρωτόκλιτο θηλυκό: Ὁ ἀντισυνταγματάρχης Χιμένεθ ἦταν ὁ ὑπαρχηγός «τῆς στρατιωτικῆς Χούντας τῆς Βενεζουέλας» (*Ἐλευθερία*, 15.12.1949) ἢ συμφωνία τῶν κομμάτων τῆς Τουρκίας γιά τόν σχηματισμό κυβέρνησης ὑπῆρξε «νίκη τῆς Χούντας», πού ἀπέιλησε ὅτι σέ ἀντίθετη περίπτωση θά παρέδιδε τήν ἐξουσία (*Τό Βῆμα*, 25.10.1961), κτλ.

Ἐπιβιώνει ὡστόσο γιά ἓνα διάστημα ἀκόμη ἡ διάθεση

Τό Βῆμα, 5 Μαρτίου 1959 καί ἐφ. *Τά Νέα*, 9 Μαρτίου 1959.

55. Βλ. ἐφ. *Ἐλευθερία*, 14 Ἰουνίου 1960 καί ἐφ. *Τό Βῆμα*, 25 Ὀκτωβρίου 1961.

56. Βλ. ἐφ. *Τό Βῆμα*, 24 Μαΐου 1961 καί ἐφ. *Μακεδονία*, 26 Ἰουλίου 1961.

57. Βλ. ἐνδεικτικά ἐφ. *Τό Βῆμα*, 14 Μαΐου 1958 καί ἐφ. *Τά Νέα*, 16 Μαΐου 1958.

58. Βλ. μερικά, τελείως ἐνδεικτικά, παραδείγματα: Οἱ δύο ἀρκετά πρόμετες ἀναφορές τῆς φημερίδα *Ἐλευθερία* στή Χούντα τῆς Βενεζουέλα (7 Δεκεμβρίου 1948 καί 15 Δεκεμβρίου 1949), περιλαμβάνονται ἀντίστοιχα σέ δύο μεταφρασμένα ἄρθρα, ἀφενό τοῦ βρετανοῦ δημοσιογράφου J. Ferguson (μέ τίτλο «Εἰς τήν ἡπειρον τῶν “προνουσιαμένων”»: Ἡ Βενεζουέλα ὑπό δικτατορίαν») καί ἀφετέρου τοῦ ἀνταποκριτῆ τῶν *New York Times* Milton Bracker (μέ τίτλο «Δημοκρατία καί Δικτατορία εἰς τήν Λατινικήν Ἀμερικήν»): οἱ πληροφορίες τῶν *Νέων* γιά τόν χαρακτήρα τῆς Χούντας τῆς Βενεζουέλας βασίζονται σέ ἄρθρο τῆς *Chicago Tribune*: οἱ ἀναφορές τῆς φημερίδα *Τό Βῆμα* στή Χούντα τοῦ Σουδάν (5 Μαρτίου 1959) προέρχονται ἀπό τηλεγραφήματα τοῦ πρακτορείου United Press, κ.ο.κ.

ἐπεξήγηση τοῦ ὄρου, μέ τή χρήση περισσότερο οἰκείων στού Ἑλληνε ἀναγνώστε περιφράσεων: «Ἡ κυβερνητική Χούντα (Σ.Σ. τό Στρατιωτικόν Διευθυντήριον)» τῆ Γουατεμάλα (*Ἐλευθερία*, 3.7.1954), «ἡ Χούντα (Ἐπαναστατικόν Συμβούλιον)» τῆς Αἰγύπτου (*Ἐλευθερία*, 27.7.1955), «Ἡ Στρατιωτικός Σύνδεσμος (Χούντα)» τῆ Κολομβίας (*Ἐλευθερία*, 11.5.1957), κ.ο.κ.

Ἡ χροιά τοῦ ὄρου παραμένει ἀμφίσημη, ἄλλοτε ἀρνητική καί ἄλλοτε θετική· στήν δεύτερη ἐκδοχή, οἱ περιπτώσεις ὑπογραμμίζονταν μέ ἔμφαση. «Ἡ στρατιωτική “Χούντα”, ἡ ὁποία ἀνέτρεψε τό καθεστώς τοῦ προέδρου Χιμένθ, διέταξε τήν κατάργησιν τῆ μυστικῆς ἀστυνομίας τῆς Βενεζουέλα », ὑπογραμμίζει τό *Βῆμα* (26.1.1958), «καί τήν εἰ δίκην παραπομπήν τῶν εὐθυνομένων διά δολοφονίας, βανδιστήρια καί ἄλλα ἐγκλήματα κατά τά δέκα ἔτη τῆ δικτατορίας», ἐνῶ τά *Νέα* (30.1.1958), μέ τίτλο «Δημοκρατική ἡ σημερινή Χούντα», παραθέτουν τίς δηλώσει τοῦ κομμουνιστῆ ἡγέτη Ματάντο, σύμφωνα μέ τίς οἰκείας «ἡ συσταθεῖσα πολιτική Χούντα εἰς τήν Βενεζουέλαν ἀποτελεῖ τήν ἐγγύησιν διά τήν δημοκρατικήν ἐξέλιξιν τῆς χώρα ». «Προοδευτικόν εἶναι τό κίνημα τοῦ Σαλβαντόρ Εἰ τό Κέντρον καί τήν Ἀριστεράν ἀνήκουν τά μέλη Χούντα πού κατέλαβε τήν ἐξουσίαν», κρίνουν ἀπαραίτητο νά διευκρινίσει στόν τίτλο τῆς ἡ ἴδια ἐφημερίδα (27.10.1960), προσθέτοντας στό κείμενο ὅτι «ἡ ἐξαμελή Χούντα, ἐκ στρατιωτικῶν καί πολιτικῶν ἡ ὁποία ἀνέλαβε τήν διακυβέρνησιν τῆς χώρας, διαπνέεται ἀπό προοδευτικάς ἰδέας καί ἀποβλέπει εἰς τήν ἐφαρμογήν προγράμματος κοινωνικῶν καί οἰκονομικῶν μεταρρυθμίσεων». Μιά ἀπόπειρα ἀνατροπῆ

τῆ δικτατορίας Σαλαζάρ, τό 1961, ἀποδίδεται ἀπό τήν ἐφημερίδα *Τά Νέα* (13.2.1961) στήν ἴδρυση τῆς «Χούντα Ἐθνική Ἀπελευθερώσεω τῆς Πορτογαλίας, πού ἀπετελέσθη ἀπό ἐκπροσώπους ὄλων τῶν ἀντιδικτατορικῶν δυνάμεων τῆς χώρα ».

Ἡ χρήση τοῦ ὄρου στά ἑλληνικά πολιτικά πράγματα

Γιά τά ἑλληνικά πολιτικά πράγματα, ὡστόσο, ἡ λέξη δέν υἱοθετεῖται σέ καμία περίπτωση, πρὶν ἀπό τή δεκαετία τοῦ 1960. Σέ κανένα, λ.χ., ἀπό τά ἐπίσημα δικόγραφα, τί δεκάδε πολιτικές δηλώσει καί τά ἑκατοντάδε δημοσιεύματα περί τῆς ἀπόπειρα πραξικοπήματος τοῦ 1951, ἡ καί γενικότερα περί τοῦ ΙΔΕΑ, δέν ἀναφέρεται μέ τόν ὄρο αὐτό ἡ συνωμοτική ἐκείνη ὀργάνωση ἢ, ἔστω, ἡ Διοικούσα τῆ Δέσμη. Ὁ ΙΔΕΑ χαρακτηρίζεται κατά κανόνα ὡς «Στρατιωτικός Σύνδεσμος » καί ἀρκετές φορές ὡς «παραστρατιωτική ὀργάνωσις», ἀλλά οὐδέποτε ὡς «χούντα»⁵⁹. Μιά πρώτη ἐρμηνεία εἶναι ὅτι ἡ λέξη ξενίζει ἀκόμη σέ μεγάλο βαθμό, ὥστε νά χρησιμοποιηθεῖ γιά οἰκεία πράγματα ἀλλά, ἴσως, ὑπάρχει καί ἓνα βαθύτερο καί οὐσιαστικότερο λόγος, πού θά σήμαινε ὅτι οἱ ἐν δυνάμει χρήστε τοῦ ὄρου ἀντιλαμβάνονταν ὅτι σηματοδοτοῦσε κάτι διαφορετικό ἀπό μία ὀργάνωση τύπου ΙΔΕΑ. Στό ζήτημα αὐτό θά ἀναφερθοῦμε ἐκτενέστερα ὅταν ἀσχοληθοῦμε μέ τήν εἰσαγωγή τῆς λέξης στό ἑλληνικό πολιτικό λεξιλόγιο, τόν Μάιο τοῦ 1965.

Προτοῦ φθάσουμε ἐκεῖ, ὡστόσο, ἀξίζει νά σημειώσουμε μιά, ἔστω καί κατά τρεῖς μόλις μήνες, προγενέστερη ἀναφορά. Τόν Φεβρουάριο τοῦ 1965 ἡ κυπριακή ἐφημερίδα *Χαραυγή*, ὄργανο τοῦ ΑΚΕΛ, κατήγγειλε τοῦς ὀπαδοῦς τοῦ στρατηγού Γρίβα καί τήν ἐφημερίδα του *Πατρίς* ὅτι «προτοιμάζουν σχέδιον διά νά ἐξουδετερώσουν τόν κ. Μακάριον καί ἀντικαταστήσουν τοῦτον δι' ἐθνικοῦ συμβουλίου,

59. Βλ., τελείως ἐνδεικτικά, σχετικά δημοσιεύματα στίς ἐφημερίδες *Ἐλευθερία* (8 Αὐγούστου 1951, 18 Μαρτίου 1952), *Τό Βῆμα*, (14 Ἰανουρίου 1955) καί *Τά Νέα* (8 Μαρτίου καί 24 Ἀπριλίου 1956).

Ἡ παρουσίαση ὡστόσο τῶν στοιχείων δέν ὑπῆρξε ἀπολύτως ἀκριβής: Ὁ συνασπισμός τῶν κομμάτων πού ὑποστήριξαν τόν στρατηγό Rafael Leonidas Trujillo κατά τήν πρώτη ἐκλογή του τό 1930 ὀνομαζόταν ἀπλῶς «Συνομοσπονδία Κομμάτων» καί ὄχι «Ριζοσπαστική Ἐνωσις», ἐνῶ ἔκτοτε ὅλα τά κόμματα ἀπαγορεύτηκαν διά νόμου πλὴν τοῦ νεοπαγῶς «Δομινικανικοῦ Κόμματος», μέ τήν βοήθεια τοῦ ὁποίου ἐγκαθιδρύθηκε ἐπί μία τριακονταετία ἡ προσωποπαγῆ καί αἵματηρή δικτατορία τοῦ Trujillo, ἡ ἀπόπειρα ταύτισης τοῦ ὁποίου μέ τόν Καραμανλῆ καί τήν ὀκταετία του ξεπερνᾶ τά λογικά ὅρια καί τοῦ πλέον σφοδροῦ ἀντικαραμανλισμοῦ.

Στή συνέχεια, ὁ στρατηγός Ἰορδανίδη ἐπιχειροῦσε μιά ἐρμηνεία τοῦ ὅρου «χούντα», προσπαθώντας νά τήν προσαρμόσει στήν ἑλληνική πολιτική πραγματικότητα:

Τί ὅμως εἶναι ἡ χούντα;

Ἡ βάρβαρος αὐτή λέξις σημαίνει σήμερον ὀλιγάριθμον ομάδα προσώπων τά ὁποῖα ἀσκοῦν παρανόμως, παρασκευαστικῶς καί ἐκβιαστικῶς, ἀποφασιστικὴν ἐνοσίαν εἰς τήν διακυβέρνησιν μιᾶς πολιτείας, μέ σκοπούς ἐξ ἑνὸς πρὸς τό ἔθνικόν συμῆρον. Ἑλληνικὴ λέξις ἡ ὁποία νά ἀποδίδῃ ἀκριβῶς τήν ἀνωτέρω ἔννοιαν δέν ὑπάρχει, διότι αὐτὴ ἦτο ἐν ἑνὶ πρὸς τήν ἠθικὴν τῆς κλασικῆς ἑλληνικῆς πολιτείας.

Μία χούντα εἶναι δυνατόν νά ἀποτελῆται ἀπὸ πρόσπα, τά ὁποῖα συμβαίνει συνήθως νά παρουσιάζουν τά ἀκόλουθα χαρακτηριστικά:

α) Νά κατέχουν ἐπίσημον θέσιν, ἀλλὰ νά ὑπερβαίνουν κατὰ πολὺ τήν δικαιοδοσίαν τῆς.

β) Νά μὴν ἔχουν οὐδεμίαν νόμιμον ἐξουσιοδότησιν καί ὑπεύθυνον ιδιότητα, ἀλλὰ νά κατορθώνουν, μέ οἰαδήποτε μέσα, νά ἐπιβάλλουν ἀποφασιστικῶς ἐπὶ τῶν φορέων τῆς ἐξουσίας ἀπὸ εἰς ἰδικὰς τῆς, ἢ δια ὁρῶν τρίτων.

γ) Νά ἀσκοῦν διοίκησιν ἐνόπλιων δυνάμεων, ἢ νά εἶναι εἰς

θέσιν νά ὑπαισέρχονται ἀποφασιστικῶς εἰς τήν διοίκησιν τῶν ἐνόπλιων δυνάμεων τῆς χώρας, μέ σκοπὸν νά δύνανται, εἰς εὐθετον χρόνον, νά ἀναθέτουν εἰς μονάδας στρατιωτικῆς, ἀποστολᾶς πρὸς ἐκτέλεσιν, ἐν ἀγνοίᾳ ἢ παρά τήν ἀπαγόρευσιν τῆς Κυβερνήσεως. (...)

Ἡ χούντα ὅμως παρουσιάζει καί τοῦτο τό βασικόν γνῶρισμα: ἔλκει τήν ἰσχύν της ἀπὸ δυνάμεις ἑνας πρὸς τό ἔθνος καί ἐξυπηρετεῖ συμῆροντα ἑνα πρὸς τό ἔθνος. (...) Αὐτὰ ἕως ἐδῶ ἀφοροῦν κάθε χώρας. Ἀλλὰ τί πρὸς ἡμᾶς;

Ἡ Ἑλλάς κατέχει, δυστυχῶς, τήν καταθλιπτικὴν πείραν μιᾶς ἐγχωρίου χούντας, τῆς γνωστῆς ὑπὸ τό σῆμα Ι.Α.Ε.Α. (καί) προκύπτει δυστυχῶς ἡ ἀναμφισβήτητος συμπέρασμα ὅτι αὐτὴ ἡ χούντα (...) παρουσίασεν ὅλα τά γνῶρισμα, ὅσα ἀνωτέρω ἀνελύθησαν καί ἀπετέλεσε κίνδυνον διά τό ἔθνος. (...)

Τώρα, αἱ πλέον πρόσπατοι ἐνδείξεις πείθουν ὅτι μιὰ χούντα, ἡ ἴδια ἢ κάποια ἄλλη, ἀπέκτησεν ἐλευθερίαν ἐνεργείας καί παρασκευάζει μέ εὐρυτάτους ἐλιγμούς ἐπιθεσιν κατὰ τῆς Δημοκρατίας. Ἐξελίσσεται ἤδη ἀπὸ προχθὲς μίαν πρῶτη φάσιν: τό σχέδιον παραπλανήσας τῆς κοινῆς γνώμης. Καταγγελία περὶ δήθεν συνωμοτικῶν κινήσεων ἐντὸς τῶν ἐνόπλιων δυνάμεων. (...) Παραλλήλως ἐξεδηλῶθησαν καί ὄργανα μέναι ἐνεργεῖαι ἐναντίον ῥιζομένων στόχων, ἀλλὰ μέ σύγχρονον προσβολὴν τῆς ἠθικῆς τάξεως: ἀπομακρύνονται ἀξιωματικοί, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐκτελέσει ἐντίμως τήν ἀποστολήν ἡ ὁποία τοῖς εἶχεν ἀνατεθῆ διά τήν διερεύνησιν τοῦ σχεδίου «Περικλῆς» καί δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τόν λόγον. (...)

Τό φάσμα τῆς συγκρίσεως μέ τό δράμα τοῦ Ἁγίου Δομνίκου καθίσταται δυστυχῶς ἐναργέστερον καί ἐμφανίζεται ἐγγύτερον. Ἡ Δημοκρατία προδίδεται, μέθοδοι τοῦ τρίτου αἵχμαζώνται, καί νέφη τρομοκρατίας ἤρρισαν νά καλύπτουν τόν οὐρανὸν τῆς Ἑλλάδος.

Εἶναι ὅμως ἀνάγκη, ἐπειδὴ μερικοὶ θέλουν νά ὑφαρπάσουν τίτλους καί πλοῦτη, νά ὑπάρξῃ καί ἐδῶ Πρόεδρος, ὁ ὁποῖος νά

καταντήση νά κλαίη τήν μοίραν τήν ιδικήν του ἀλλά καί τήν ιδικήν μας διότι συνέπεσεν νά εἶναι καί αὐτός εὐπιστος;

Ἀλλά πιστεύομεν ὅτι ἡ Δημοκρατία εἰς τόν τόπον αὐτόν ὅπου ἐγεννήθη, δέν θά ὑποκύψῃ εἰς τήν προδοσίαν, ἀλλά τελικῶς θά νικήσῃ.

Μιά πρώτη παρατήρηση: μέ βάση τήν ἱστορική ἐξέλιξη τοῦ ὄρου, ὅπω τήν διατρέξαμε στί προηγούμενες παραγράφους, εἶναι προφανές ὅτι ὁ στρατηγός Ἰορδανίδης δέν γνώριζε (ἢ ἠθελήμενα ἀγνόησε) τήν ἀκριβή σημασία του καί τήν χρήση πού τοῦ εἶχε γίνει στό παρελθόν (διεθνή ἀλλά καί στήν Ἑλλάδα) καί εἰσήγαγε μιά δική του ἐρμηνεία, μέ πολλά καινοφανή στοιχεῖα.

Καταρχήν ἡ λέξις αὐτή, ὅπως εἶδαμε, δέν ἦταν ἐκ γενετῆς «βάρβαρο», ἐκεῖ τουλάχιστον ὅπου εἶδε τό φῶς, ἀλλά ἕνα ἀπλός ὄρο μέ πολλαπλές σημασίες, ἀποκτοῦσε ὅμως ἐνδεχομένως αὐτό τό χαρακτηριστικό τῆ «βαρβαρότητας» χρησιμοποιούμενο ἔνθετα σέ ἄλλες γλωσσές μέ ἕνα εἰδικό νόημα.

Σέ κάθε περίπτωση πάντως, εἶναι βέβαιο ὅτι «χούντα» δέν σήμαινε κυρίως «ὀλιγάριθμον ὁμάδα προσώπων τά ὁποῖα ἀσκοῦν παρανόμως, παρασκηνακῶς καί ἐκβιαστικῶς, ἀποφασιστικήν ἐξουσίαν εἰς τήν διακυβέρνησιν μιᾶ πολιτείας, μέ σκοπούς ξένους πρός τό ἐθνικόν συμφέρον». Πράγματι, ὅπως εἶδαμε προηγουμένως, σέ ὅλε τί λατινοαμερικάνικε χώρε , οἱ «χούντε» ἀφενός αὐτοπροσδιορίζονταν ἐπίσημα ἔτσι καί ἀφετέρου ἀποκτοῦσαν τήν ἐπωνυ-

μία αὐτή ἀφοῦ εἶχαν καταλάβει καί ἀσκοῦσαν ἤδη τήν ἐξουσία, ὁ ὄρος δηλαδή λάμβανε τή σημασία μιᾶ προσωρινῆς κυβέρνησης ἐκτάκτων περιστάσεων καί ἐξουσιῶν. Ἀλλά καί στίς περιπτώσει τῶν μή λατινόφωνων χωρῶν, ὅπου ὁ προσδιορισμός «χούντα» εἶχε ἀποδοθεῖ ἀπό τοῦ ἀντιπάλους τούς ἢ τά διεθνή μέσα γιά νά περιγράψῃ ἕνα στρατιωτικό καθεστῶς, αὐτό ἔγινε ἀφοῦ τό καθεστῶς αὐτό βρισκόταν στήν ἐξουσία. Ἐνα ἄλλο χαρακτηριστικό εἶναι ὅτι ὁ αὐτοπροσδιορισμός (ἀλλά συχνά καί ὁ ἑτεροπροσδιορισμός) αὐτός δέν ἐνεῖχε de facto ἀρνητικό νόημα, καθώς σέ ἀρκετές περιπτώσει εἶχε ἔλθει στήν ἐξουσία μετά τήν ἀνατροπή προσωποπαγῶν δικτατοριῶν ἢ ἀπόλυτων μοναρχιῶν⁶⁰. Τό προφίλ τῆς «χούντα» ὡς ἀκροδεξιᾶ στρατιωτικῆς δικτατορίας πού κατέλαβε τήν ἐξουσία καταλύοντα ἕνα προηγούμενο δημοκρατικό (λίγο ὥ πολύ) καθεστῶς, παρέμενε ἀκόμη μειοψηφικό κατά τή διάρκεια τοῦ 20οῦ αἰῶνα, παρά τό γεγονός ὅτι, εἶναι ἀλήθεια, ἡ τελευταία αὐτή περίπτωση εἶχε πυκνώσει ὡς φαινόμενο, ἀπό τή δεκαετία τοῦ 1950 μέχρι καί τή στιγμή πού ὁ στρατηγός Ἰορδανίδης συνέτασε τό ἄρθρο του⁶¹.

Ἡ ραγδαία ἐπικράτηση τοῦ ὄρου

Σέ κάθε περίπτωση, ἡ παρέμβασις Ἰορδανίδης ὑπῆρξε καταλυτική. Ἐδωσε ἕνα συμβολικό ὄνομα σέ ὅλο ἐκεῖνο τό σύνολο τῶν παραγόντων πού ὑπῆρξε ἡ αἴσθησις ὅτι βυρσοδομοῦν κατά τῆς δημοκρατίας στή χώρα⁶². Ἡ διάδοσις τοῦ

60. Ὅπω συνέβη στήν Αἴγυπτο (1953), τήν Ὀνδούρα (1955), τήν Κολομβία (1957), τό Ἰράκ (1958), τήν Βενεζουέλα (1958), τό Σαλβαδόρ (1960) ἢ, ὡς πρόθεσις πού ἀπέτυχε, στήν Πορτογαλία (1961).

61. Ὅπω οἱ προαναφερθεῖσε περιπτώσεις τῆ Βενεζουέλα (1948-1958) τῆ Γουατεμάλα (1954), τῆ Ἀργεντινῆ (1955), τοῦ Περού (1962) καί τοῦ Ἑκουαδόρ (1963) καί, μεταξύ τῶν μή λατινόφωνων χωρῶν, στό Σουδάν (1958), τήν Τουρκία

(1960), τή Νότια Κορέα (1961) καί τό Νότιο Βιετνάμ (1963).

62. «Ἐγραφα μάλιστα κι ἕνα ἄρθρο στήν Ἐπιθεώρησι τῆ Ἑλληνικῆ Ἀριστερᾶς, τήν Ἑλληνικῆ Ἀριστερά πού λέει γιά ἕνα πλατύ ἀντιδικτατορικό μέτωπο, κι ἐκεῖ μέσα ἔκανα τήν ἐπισήμανσι ὅτι ἐδῶ ἀβγαταίνει ὁ κίνδυνος τῆς δικτατορίας καί ἐδῶ πρέπει νά πάρουμε τά μέτρα μα καί τά μέτρα μα εἶναι κυρίως ἐκεῖνο, τό τοῦτο καί τό ἄλλο, καί κυρίως ἡ ἐνότητα τῶν δημοκρατικῶν δυνάμεων. Σέ αὐτό

«Γνωρίζομεν τὰ προσπαθείας τῆς Χούντα ὅπω ματαιώσῃ τὴν ὀμαλὴν πορείαν πρὸς τὰς «κλογάς» δηλώνει ὁ Γεώργιο Παπανδρέου (ἐφ. *Τὸ Βῆμα*, 5 Μαρτίου 1967)

ὄρου «χούντα» μέ τῆ νέα, ἐξειδικευμένη σημασία πού τοῦ ἔδωσε αὐτή ἡ ἀρθρογραφία, ὑπῆρξε ἄμεση καί ἐπεκτάθηκε σέ ὅλα τὰ μήκη καί τὰ πλάτη τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτικοῦ καί δημοσιογραφικοῦ φάσματος, ὅπω προκύπτει ἀπό μιά πρῶτη δειγματοληψία στά πολιτικά κείμενα καί ἄρθρα τῆ περιόδου.

«Ἐπὶ τοῦ ἐπιδίκου σημερινοῦ θέματο τῆ δραστηριότητα τῆς Χούντα », θέλησε νά δώσει διευκρινίσει ὁ ἀπόστρατο στρατηγὸ Φροντιστής (μέλο τοῦ ΙΔΕΑ καί βουλευτῆς τῆ ΕΡΕ), μόλις τέσσερις ἡμέρες μετὰ τὸ πρῶτο ἄρθρο τοῦ Ἰορδανίδη, μέ ἐπιστολὴ του στὴν ἐφημερίδα *Ἐλευθερία* (26.5.1965). «Οἱ παράγοντε τῆ “χούντα” στρέφονται κατὰ τοῦ στρατηγοῦ Τσολάκα», κατήγγειλε τὴν μεθεπομένη ἡ *Μακεδονία* (28.5.1965), ἐνῶ λίγε ἡμέρε ἀρ-

εἶχε βοηθῆσει πάρα, πάρα πολὺ ὁ στρατηγὸς Ἰορδανίδη, ὁ πρῶτο πού ἐπίσημανε τὸν κίνδυνο τῆς χούντας» βλ. συνέντευξη Λεωνίδα Κύρκου, ἐφ. *Καθημερινή*, 3 Δεκεμβρίου 2006.

63. Βλ. Telegram from the Embassy in Greece to the Department of State, Athens, June 18, 1965, 1355Z, πηγή Department of State, Central Files, POL 15

γότερα ἡ ΕΔΑ ὀργάνωσε παναθηναϊκὴ συγκέντρωση μέ θέμα «Οἱ ἄμεσοι κίνδυνοι γιὰ τὴν Δημοκρατία καί τὴν Κύπρο ἀπὸ τὴν “Χούντα” τοῦ ΙΔΕΑ», μέ ὀμιλητὴ τοῦ Ἐφραιμίδη καί Πυρομάγλου (*Ἐλευθερία*, 5.6.1965). «Λυσσώδη πίεσιν τῆς Αὐλῆς διὰ νά περισωθῇ ἡ Χούντα» διαπίστωνε τὴν ἐπομένη ἡ ἐφημερίδα *Ἐλευθερος* (6.6.1965), ἐνῶ «κυβερνητικοὶ κύκλοι» τῆ ΕΚ σημείωναν ὅτι «κύπτει δυστυχῶς ἡ γνωστὴ Χούντα πού, ἐκτός τῆς ἐπιδοκωμένης μονοκρατορίας, ἔχει δικὴ τὴν πολιτικὴ ἀντιλήψη ἀκόμα καί σέ θέματα ἐξωτερικῆς πολιτικῆς» (*Τὰ Νέα*, 6.6.1965). Εἶναι ἀξιοσημείωτο ὅτι σχεδὸν ἀμέσως υἰοθέτησε τὴν ὀρολογία καί ὁ ξένο παράγοντα. Ἦδη στίς 18 Ἰουνίου 1965, σέ ἀπόρρητο τηλεγράφημα τοῦ ἀμερικανοῦ ἐπιτετραμμένου Anschuetz πρὸς τὸ State Department, γίνεται ἀναφορὰ στὴν «λεξιματικὴ δεξιά “χούντα”» («so-called right-wing “junta”») ⁶³, ἐνῶ λίγε ἐβδομάδες ἀργότερα ὁ ραδιοσταθμὸς τῆς Μόσχα, μέ τῆ σειρά του, τόνιζε σέ ἐπίσημο σχόλιο τοῦ Συμεῶν Γκρηγκόριεφ ὅτι «ἡ ἑλληνικὴ δεξιά στηρίζει τὴν ἐπιδοκωμένη στρατιωτικὴ Χούντα γιὰ νά ἐμποδίσαι τὴς δημοκρατικὴς ἀλλαγές» (*Μακεδονία* 24.7.1965).

Γρήγορα ἡ λέξι πέρασε καί στὴ λαϊκὴ βάση, καθὼ στὰ συλλαλητήρια τοῦ Ἰουλίου καί τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1965, ἡ Ἀθήνα ἔδονετο πλέον ἀπὸ τὰ συνθήματα «Κάτω ἡ Χούντα» καί «Ἐξ ἡ Χούντα» ⁶⁴. Ἡ χρῆση τοῦ ὀρου συνεχίστηκε μέ αὐξοῦσα πυκνότητα σέ ὄλου τούς τόνους, στό διάστημα τῆς ἐπόμενης διετίας. Χρειαστικὴ ὡστόσο περισσότερο ἀπὸ ἕνα χρόνο γιὰ νά γεννηθῆ καί ὁ σχετικὸ ἐπιθετικὸ προσδιορισμὸς, ὅταν ἐγινε γιὰ πρῶτη φορὰ ἀνα-

GREECE. Secret (πβ. *Foreign Relations, 1964-1968*, τ. XVI, Cyprus; Greece; Turkey, vtok. 194).

64. Βλ. ἐνδεικτικὰ ἐφ. *Μακεδονία* 13 καί 18 Ἰουλίου 1965, ἐφ. *Ἐλευθερία* 15 Ἰουλίου καί 27 Αὐγούστου 1965.

φορά σε «“χουντικούς” ύπουργούς» (άνωνύμως) τῆς κυβέρνησης Στεφανόπουλου (*Τά Νέα*, 6.10.1966). Ἡ ἴδια ἐφημερίδα διέκρινε, λίγους μῆνε ἀργότερα (30.3.1967), τόν τύπο τῆς δεξιᾶς σέ «ἡγετικό καί χουντικό». Οἱ ἀναφορές αὐτέ μᾶς δίνουν τήν ἀφορμή νά θέσουμε τό ἐπόμενο εὐλογο ἐρώτημα: ποιοί ἐθεωροῦντο τότε ὅτι ἀπάρτιζαν τήν Χούντα;

Ποιοί εἶναι «Χούντα»;

Σέ ἓνα πρῶτο στάδιο μετά τήν εἰσαγωγή τοῦ ὄρου στά ἑλληνικά πράγματα, ἡ Χούντα ταυτιζόταν σχεδόν ἀπολύτως μέ τήν παλαιόθεν γνωστή δεξιᾶ παραστρατιωτική ὀργάνωση: «Ἡ Χούντα τοῦ ΙΔΕΑ» ἦταν ὁ βασικός στόχο τῶν δημοσιευμάτων καί τῶν πολιτικῶν καταγγελιῶν τῆς περιόδου ἐκεῖνης⁶⁵. Τήν «διάλυση τῆς Χούντα τοῦ ΙΔΕΑ» ἀπαίτουσε ὁ Ἡλίας Ἡλιοῦ στή Βουλή (*Τό Βῆμα*, 26.6.1965)· γιά κίνδυνο πραξικοπηματικῆς ἐπιβολῆς τῆ «στρατιωτικῆς χούντα» ἔκανε λόγο ὁ ΓΓ τοῦ ΚΚΕ Κώστας Κολιγιάννη (*Αὐγή*, 30.7.1965), στή δρᾶση τῆ «Χούντα ἀπό τόν ΙΔΕΑ στό πραξικόπημα τῆ 15ῃ Ἰουλίου» ἀναφερόταν ὁ Eric Rouleau στίς ἀναλύσεις του (*Τό Βῆμα*, 10.9.1965), «ἀξιωματικοί πού ἀνήκουν στήν παραστρατιωτική ὀργάνωση τοῦ ΙΔΕΑ, τήν Χούντα, κατέχουν τίς θέσει κλειδιά» κατά τόν Ἀνδρέα Παπανδρέου (*Ἐλευθερία*, 2.3.1967), κ.ο.κ.

Στή συνέχεια, ὡστόσο, ἡ σημασία τοῦ ὄρου ἄρχισε νά διευρύνεται πέραν τοῦ χώρου τῶν στρατιωτικῶν καί παράλληλα νά προσωποποιεῖται, ὡς ἔνα βαθμό. Ἦδη στίς 24

Ἰουνίου 1965, ὁ Λεωνίδα Κύρκο βεβαίωσε τή Βουλή ὅτι «κάποτε θά γίνει γνωστό ὅτι ἀρχηγός τῆς Χούντα εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Γαρουφαλῆς», ὑπερτιμώντα μᾶλλον τό εἰδικό βᾶρο τοῦ ὑπουργοῦ ἀμύνη τῆς κυβέρνησης Παπανδρέου⁶⁶. Ἀργότερα ἀναφέρθηκαν κατά καιροῦ καί τά ὀνόματα τοῦ ἀκροδεξιῶ πολιτευτῆ τῆ ΕΡΕ Νικόλαου Φαρμάκη («πράκτορα τῆς Χούντα»⁶⁷), τοῦ Χρήστου Ἀποστολάκου («ὁ ἐκπρόσωπος τῆς Χούντας τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας»⁶⁸), τοῦ Σταύρου Κωστόπουλου («εὐνοούμενος» καί «φερέφωνο» τῆς Χούντας⁶⁹) καί τοῦ Παναγιώτη Πιπινέλη («ἐντεταλμένος τῶν Ἀνακτόρων καί τῆς Χούντα»⁷⁰), ἐνῶ ὁ *Ἐλεύθερος Κόσμος* τοῦ Σάββα Κωνσταντόπουλου ἐθεωρεῖτο παγίως ὡς «ἡ ἐφημερίδα τῆς Χούντα»⁷¹. Ἡ στάση ἀπέναντι στόν Παναγιώτη Κανελλόπουλο ἐξελίχθηκε κλιμακωτά: ἀρχικά, «ἀποκαλύπτοντας τά σχέδια τῆς Χούντα, ἔρχεται σέ ἀνοικτή ρῆξη μέ κορυφαία στελέχη τοῦ κόμματό του, ὅπως λ.χ. ὁ κ. Πιπινέλης, ὁ κ. Ροδόπουλος κ.ἄ.»⁷². Λίγους μῆνε ἀργότερα, ἀπλῶς ἀποφεύγει «νά εὐθυγραμμιστεῖ ὀλοκληρωτικά μέ τό πνεῦμα τῆς Χούντας»⁷³. Μέ τήν ἀνατροπή τῆς κυβέρνησης Παρασκευόπουλου τό σκηνικό ἀλλάζει ριζικά: «Κανελλόπουλε - Χούντα» ἀνέγραφαν τά πλακάτ τῆ ΕΔΗΝ στή Θεσσαλονίκη⁷⁴, ἰσχυρισμό πού υἱοθετοῦσαν καί ἀντιπολιτευόμενε ἐφημερίδε, χαρακτηρίζοντά τον «πρωθυπουργό τοῦ Βασιλέως καί τῆς Χούντας»⁷⁵ ἢ, στήν καλύτερη περίπτωση, «τοποτηρητῆ τοῦ Ψυχικοῦ καί δέσμιου τῆς Χούντα»⁷⁶.

Πέραν ὡστόσο τῆς στρατιωτικῆς καί τῆς πολιτικῆς

65. Βλ. ἐφ. *Τά Νέα*, 22 καί 24 Μαΐου 1965, ἐφ. *Τό Βῆμα*, 26 Μαΐου 1965.

66. Βλ. ἐφ. *Μακεδονία* 26 Ἰουνίου 1965.

67. Βλ. ἐφ. *Τά Νέα*, 14 Ἰανουαρίου 1966.

68. Βλ. ἐφ. *Τά Νέα*, 23 Ἰουλίου 1966.

69. Βλ. ἐφ. *Τά Νέα*, 9 Σεπτεμβρίου καί 3 Ὀκτωβρίου 1966.

70. Βλ. ἐφ. *Τά Νέα*, 4 Ὀκτωβρίου 1966.

71. Βλ. ἐφ. *Τά Νέα*, 3 Δεκεμβρίου 1966.

72. Βλ. ἐφ. *Τά Νέα*, 18 Ἰουλίου 1966.

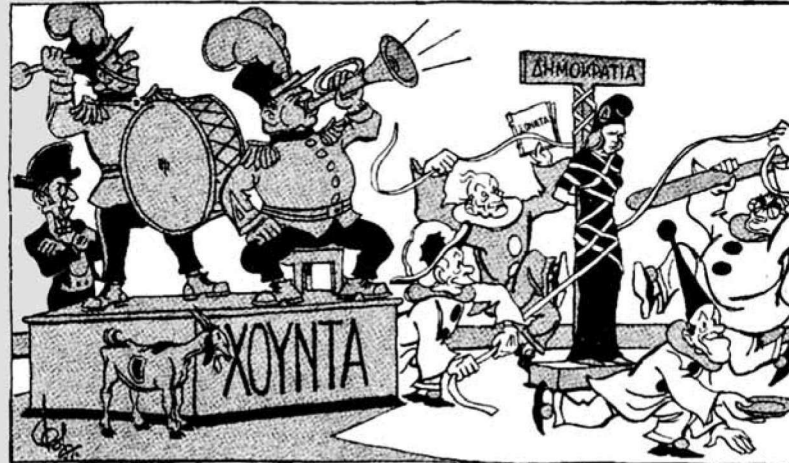
73. Βλ. ἐφ. *Τά Νέα*, 4 Ὀκτωβρίου 1966.

74. Βλ. ἐφ. *Μακεδονία*, 4 Ἀπριλίου 1967.

75. Βλ. ἐφ. *Τά Νέα*, 14 Ἀπριλίου 1967.

76. Βλ. ἐφ. *Τά Νέα*, 12 Ἀπριλίου 1967.

ΑΠΟΚΡΙΑΤΙΚΑ ΘΕΑΜΑΤΑ

ΤΟ ΓΑ'Ι-TΑΝΑΚΙ

Ἡ Χούντα μέ τό πενάκι
τοῦ Φοκίωνα Δημητριάδη
(ἐφ. *Τό Βήμα*, 5 Μαρτίου 1967)

χούντας, «στή μεγάλη σκευωρία» ἐνάντια στό ἔθνος συμμετεῖχε καί μία «δικαστική Χούντα»⁷⁷, πού θά πρέπει νά ἐξεταστεῖ σέ συνάφεια μέ την «εἰσαγγελική Χούντα» πού κατήγγειλε ὁ Ἡλίας Ἡλιοῦ⁷⁸. «Ἡ Χούντα», συνόψιζε σέ ἕνα σχετικό ἄρθρο του ὁ Ἄνδρέας Παπανδρέου, «εἶναι τό στρατηγεῖο τοῦ δικτύου δυνάμεως τοῦ παρακράτους. Εἶναι ἐδραιωμένα κατά κύριο λόγο στίς ἀνώτερες βαθμίδες τοῦ στρατεύματος καί τῶν σωμάτων ἀσφαλείας. Τά πλοκάμια της ὁμως ξαπλώνονται ἀπό τά ἀνάκτορα στίς ξένες μυστικές πηρεσίες, στό ἐξτρεμιστικό κι ἀντικοινοβουλευτικό τμήμα της Δεξιᾶ

καί τῆς οικονομικῆς ὀλιγαρχίας, στή δημοσιογραφία, στή διοίκηση κι ἀκόμη σέ τμήμα τῆς δικαιοσύνης»⁷⁹.

Ἐντούτοι ὅλες αὐτές οἱ τοποθετήσεις δέν φαίνεται νά ἔλυναν τίς ἀπορίες τοῦ ἀντιπάλου στρατοπέδου. «Ποία εἶναι ἡ ἔννοια τῆς Χούντα ;», ἀναρωτιόταν ὁ ὑπουργός ἀμύνης Σταῦρο Κωστόπουλο ἐνώπιον τῆ Βουλῆς τό ἀπόγευμα τῆ 20ῆ Ἰανουαρίου 1966: «Δέν εἶναι δεδηλωμένη καί δέν τήν εὐρίσκει κανεῖς εἰ καμμίαν ἐγκυκλοπαιδείαν»⁸⁰. Τό ἐρώτημα φαίνεται ὅτι βασάνιζε ἀδιάκοπα τήν κυβέρνηση Στεφανόπουλου, ἀφοῦ ἔφθασε στό σημεῖο, τόν Δεκέμβριο τοῦ 1966, μέ πλήρη σοβαρότητα, νά διατάξει τήν διενέργεια προκαταρκτικῆς ἐξέτασης προκειμένου νά «διερευνηθεῖ» ἐάν πράγματι ὑπῆρχε «συνωμοτική ὀργάνωσις “Χούντα”»! Ἡ ἐντολή δόθηκε ἀπό τόν ὑπουργό δικαιοσύνης Κ. Στεφανάκη στόν εἰσαγγελέα πλημμελειοδικῶν Θ. Χατζικό, ὁ

77. Βλ. ἐφ. *Τά Νέα*, 16 Δεκεμβρίου 1966, ἐφ. *Μακεδονία*, 21 Ἀπριλίου 1967.

78. Βλ. ἐφ. *Τά Νέα*, 3 Δεκεμβρίου 1966.

79. Βλ. ἐφ. *Μακεδονία*, 9 Μαρτίου 1967.

80. Βλ. ἐφ. *Μακεδονία* 21 Ἰανουαρίου 1966.

όποιος ανέθεσε την υπόθεση στον αντιεισαγγελέα Σ. Μουτούση. Η ανάκριση περατώθηκε τον Μάρτιο του 1967, αφού εξετάστηκε πλήθος μαρτύρων, χωρίς να υπάρξει αποτέλεσμα⁸¹.

«Ξενίζει ή λέξις “Χούντα”», παρατηρούσε στη δίκη του ΑΣΠΙΔΑ και ο δικηγόρος Ι. Πάλλης, συνήγορος του λοχαγού Θεοδοσίου (πού είχε διαχωρίσει την υπερασπιστική του γραμμή ώ «παρασυρθείς»): «Έγυαξα όλα τα λεξικά και σε κανένα απ’ αυτά δεν ανέφεροτο» («Είναι ισπανική!») του φώναξε ο επίσης κατηγορούμενος λοχαγός Κεπενός⁸².

Ανάλογης ύψους πήρξε και ένα σχετικό στιγματότυπο από την δίωρη συνομιλία του Κωνσταντίνου με τον Γεώργιο Παπανδρέου στις 31 Μαρτίου 1967· όταν ο τελευταίος αναφέρθηκε στις φήμες περί έκτροπής, φέρεται ότι διημέφθη ο έξης διάλογος:

Βασιλεύς: Ποιός πρόκειται να την κάνει την έκτροπή;

Γ. Παπανδρέου: Η Χούντα, ποιός άλλος.

Βασιλεύς (έντονα): Η Χούντα είπατε; Ποία είναι αυτή ή Χούντα; Υποδείξατέ μου τά πρόσωπα και θά τούς έκδι’ άμέσως.

Γ. Παπανδρέου: Τούς γν ρίζετε Μεγαλειότατε.

Βασιλεύς: Παρακαλ ~ να μου τούς υποδείξετε.

Γ. Παπανδρέου: Θά τό κάμω και αυτό αλλά δέν ήλθεν ή ~ρα⁸³.

Άφήνοντα άσχολίαστη την «έντονη αντίδραση» του Κωνσταντίνου, αναρωτιέται κανείς: εάν την 31η Μαρτίου 1967 (τρείς βδομάδες πριν από τό πραξικόπημα) δέν είχε έλθει ακόμη ή ώρα να καταγγείλει ο Γεώργιος Παπανδρέου

ποιοί όνομαστικά αποτελούσαν την Χούντα, τότε άραγε θά έρχόταν;

Η άπάντηση στην άπορία βρίσκεται πιθανότατα στο γεγονός ό τι ο άρχηγός τη Ένώσεω Κέντρου λίγες ήμέρες νωρίτερα είχε ήδη καταγγείλει αυτά τά όνόματα, και μάλιστα χωρίς να προκληθεί, σε άρμοδιότερο κατά την γνώμη του συνομιλητή. Πράγματι, σε συνάντηση πού είχε με τον άμερικανό πρεσβευτή Talbot, στις 17 Μαρτίου 1967, ο Παπανδρέου είχε έκφράσει την πεποίθησή του ότι μέλη της Χούντας ήταν οι πολιτικοί Γαρουφαλιά και Πιπινέλης, ο στρατηγός Δόβας, καθώ και άλλοι άπόστρατοι στρατηγοί και βουλευτές πού φοβούνταν τίσε κλογές, ενώ «πρόεδρο της χούντας ήταν πιθανότατα ή βασίλισσα Φρειδερίκη» («The “president” of the junta is probably Queen Frederika»)⁸⁴.

Ο ίδιο ο άμερικανό πρεσβευτή, σε τηλεγράφημά του λίγες ήμέρες άργότερα, φαίνεται να υίοθετεί κατά κάποιον τρόπο τούς σχυρισμούς του άρχηγού τη ΕΚ, σημειώνοντας την ύπαρξη μι ά δραστηρία δεξιάσομάδα πού επιδιώκει την αναβολή των έκλογών και στην όποία, σύμφωνα με τίς διάφορες αναφορές, περιλαμβάνονται, έκτός των όσων ανέφερε ο Παπανδρέου (Πιπινέλης, Γαρουφαλιά και Φρειδερίκη), ο έκδότη Σάββα Κωνσταντόπουλο, ο πρώην ύπουργό δημοσίας τάξεως Άποστολάκο και, ένδεχομένως, ο γραμματέας του Κωνσταντίνου ταγματάρχης Άρναούτης, ένω έντάσσει στο ίδιο πλαίσιο και τί δραστηριότητες του άρχηγού ΓΕΣ αντίστράτηγου Σπαντιδάκη⁸⁵.

81. Βλ. έφ. Έλευθερία, 10 Δεκεμβρίου 1966 και 24 Μαρτίου 1967, έφ. Μακεδονία, 24 Μαρτίου 1967.

82. Βλ. έφ. Μακεδονία 15 Μαρτίου 1967.

83. Βλ. έφ. Μακεδονία, 4 Άπριλίου 1967.

84. Memorandum of Conversation, Athens, March 17, 1967, πηγή Department

of State, Central Files, POL 12-6 GREECE (πβ. Foreign Relations, 1964-1968, τ. XVI, Cyprus; Greece; Turkey, ντοκ. 262).

85. Βλ. Telegram From the Embassy in Greece to the Department of State, Athens, March 24, 1967, 1315Z, πηγή Department of State, Central Files, POL 15 GREECE (πβ. Foreign Relations, 1964-1968, τ. XVI, Cyprus;

Ἵταν ἦρθε «ἐπιτέλους» ἡ Χούντα

Οἱ πρῶτοι πού ἔσπευσαν νά υἰοθετήσουν τόν ὄρο «χούντα» προκειμένου νά περιγράψουν τό καθεστῶ πού ἐπεβλήθη μέ τό πραξικόπημα τῆς 21ῆς Ἀπριλίου 1967, φαίνεται ὅτι ἦταν καί πάλι οἱ Ἀμερικανοί, καί μάλιστα ἀπό τά πρῶτα κιόλα 24ῳρα. «The Greek army» ... «set up a military junta» ἀνέφεραν στίς 23 Ἀπριλίου οἱ *Los Angeles Times*, ἐνῶ τήν ἐπομένη ὁ ἀνταποκριτής τῶν *New York Times* Henry Kamm σημείωνε ὅτι ἡ «Junta in Greece says coup balked Papandreou plot»⁸⁶. Τό ἐνδιαφέρον εἶναι ὅτι ὁ χαρακτηρισμός δέν περιορίστηκε στόν τύπο, ἀλλά χρησιμοποιήθηκε εὐρέως καί ἀπό τά ἐπίσημα ὄργανα τῆς κυβέρνησης τῶν ΗΠΑ, στήν ἐσωτερική του ἀλληλογραφία. Σέ ἕνα ἀπό τά πρῶτα τηλεγραφήματά του πρὸς τό State Department, ὁ Ἀμερικανός πρεσβευτής στήν Ἀθήνα Talbot, σημειώνει ὅτι «αὐτή ἡ χούντα ἢ ἐπαναστατική ὁμάδα ἀναφέρεται ὅτι περιλαμβάνει περίπου 40 ἀξιωματικούς»⁸⁷, ἐνῶ λίγους μῆνες ἀργότερα, ὁ ὑπουργός ἐξωτερικῶν Dean Rusk ὑπενθῦμιζε στόν πρόεδρο Johnson ὅτι ὁ στόχος τῆ διακοπῆ

παράδοσης βαρέων ὄπλων στήν Ἑλλάδα ἦταν νά ἐπιδειχθεῖ ἡ ἀποδοκιμασία τῶν ΗΠΑ στίς μεθόδους μέ τίς ὁποῖες «ἡ Χούντα ἄδραξε τόν ἔλεγχο»⁸⁸, ἀλλά καί ἐπεσήμαινε στή συνέχεια, μέ ἄλλη ἀφορμή, ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος ζητοῦσε τήν ὑποστήριξη τῶν ΗΠΑ σέ πιθανή σύγκρουσή του μέ τήν «Ἑλληνική Χούντα»⁸⁹.

Ἀπό τά παραπάνω προκύπτει πάντως ὅτι, τουλάχιστον στήν πρώτη ἐκείνη φάση, ὁ ὄρος (γιά ὅσους τόν χρησιμοποιοῦσαν) δέν ταυτιζόταν ἀπολύτως μέ τό συνολικό πλέγμα ἐξουσίας πού ἐγκαθιδρύθηκε τό ἀπόγευμα τῆς 21ῆς Ἀπριλίου. Φαίνεται ὅτι ἡ λέξη «χούντα» χρησιμοποιεῖται κυρίως γιά νά χαρακτηρίσει τήν ὁμάδα τῶν στρατιωτικῶν πού ἔφεραν σέ πέρας τό πραξικόπημα καί στή συνέχεια κατέλαβαν ἰσχυρές θέσεις στήν κυβέρνηση Κόλλια, στήν ὁποία παρέμεναν ὡστόσο τυπικά μιά ἀριθμητική μειοψηφία.

Ἀπό τήν ἄποψη αὐτή, ἔχει ἐνδιαφέρον ὅτι ἡ πρώτη ἐμφάνιση τοῦ χαρακτηρισμοῦ στίξε ἑλληνικές ἡμερίδες προέρχεται ἀπό κυβερνητικά χεῖλη. Κατά τή διάρκεια συνέντευξή πρὸς ἀμερικανούς ἀνταποκριτές, στίς 29 Σεπτεμ-

Greece; Turkey, ντοκ. 264).

86. Ἀνάλογα δημοσιεύματα ἀκολούθησαν τίς πόμπευες ἡμέρες: «Greece's Junta asserts rally led to seizure», ἐφ. *Washington Post*, 24 Ἀπριλίου 1967: «Greek Junta seeks nod from King», π. *Christian Science Monitor*, 26 Ἀπριλίου 1967, κτλ. Ὁ εὐρωπαϊκός τύπος φαίνεται ὅτι ἀκολουθεῖ μέ κάποια καθυστέρηση, χωρίς νά ἰσχυρίζεται ὅτι ἔγινε ἐξαντλητική ἀποδελτίωση· στή γαλλική *Le Monde*, λ.χ., ὁ ὄρο ἐντοπίζεται μόλις στίς 16.8.1967, μέ τήν ἀναφορά στόν «colonel Papadopoulos, l' "homme forte" de la junta».

87. Βλ. Telegram From the Embassy in Greece to the Department of State, Athens, May 5, 1967, 1130Z, πηγὴ Department of State, Central Files, POL 15 GREECE (πβ. *Foreign Relations, 1964-1968*, τ. XVI, Cyprus; Greece; Turkey, ντοκ. 284).

88. Βλ. Memorandum from Secretary of State Rusk to President Johnson, Washington, July 21, 1967, πηγὴ Johnson Library, National Security File, Memos to the President-Walt Rostow, τ. 35 (πβ. *Foreign Relations, 1964-1968*, τ. XVI, Cyprus; Greece; Turkey, ντοκ. 296).

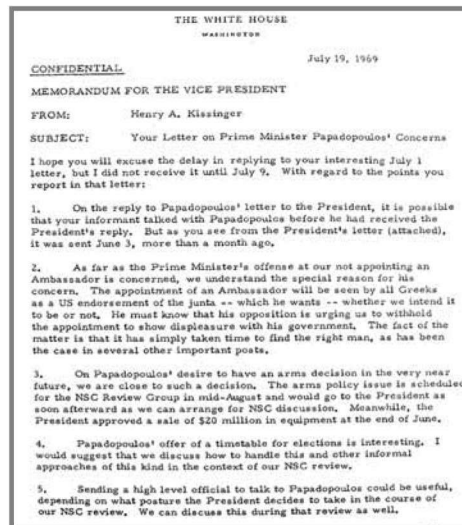
89. Βλ. Memorandum from Secretary of State Rusk to President Johnson,

Washington, September 7, 1967, πηγὴ Department of State, Briefing Book Files: Lot 69 D 553, Visit of King Constantine (πβ. *Foreign Relations, 1964-1968*, τ. XVI, Cyprus; Greece; Turkey, ντοκ. 300). Ἡ χρήση τοῦ ὄρου ἀπὸ τήν ἀμερικανική κυβέρνηση στήν ἐσωτερική τῆ ἀλληλογραφία συνεχίστηκε καθ' ὅλη τή διάρκεια τῆς δικτατορίας· βλ. τελείως ἐνδεικτικά: «Formal contact with Junta Ministers would not be authorized for time being but is envisaged as following step» (Telegram From the Department of State to the Embassy in Greece, Washington, January 13, 1968, *Foreign Relations, 1964-1968*, τ. XVI, Cyprus; Greece; Turkey, ντοκ. 356): «The appointment of an Ambassador will be seen by all Greeks as a US endorsement of the Junta» (Memorandum From the Secretary of State Kissinger to Vice President Agnew, Washington, July 19, 1969, πηγὴ Nixon Presidential Library, NSC Files, Country File Greece, box 593): «The Papadopoulos regime failed ultimately to meet the political and economic challenges of Greece. The successor junta is more odious and less competent» (Action Memorandum From the Director of the Policy Planning Staff (Lord) to Secretary of State Kissinger, Washington, February 15, 1974, *Foreign Relations, 1969-1976*, τ. XXX, Greece; Cyprus; Turkey, 1973-1976, ντοκ. 10).

βρίου 1967, απαντώντα στην ερώτηση: «Ήμπορείτε να μᾶ ἐξηγήσετε κ. Πρόεδρε τήν θέσιν σας, τάς ῥμοδιότητάς σα ἐν τῇ Κυβερνήσει, ὅπω ἐπίσης καί τὰς σχέσεις σα μέ αὐτό τό ὁποῖον ὀνομάζουν “Χούντα”»;», ὁ Κωνσταντῖνο Κόλια ἀπαντᾷ: «Δέν ὑπάρχει “Χούντα” ἐν Ἑλλάδι. Οὔτε καί στρατιωτική κυβέρνησις. Ὑπάρχει μία κυβέρνησις ἡ ὁποία ἀπολαμβάνει τῆς ῥπιστοσύνης τοῦ Βασιλέως καί ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπό 17 ἰδιώτας, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ 6 ἢ 7 εἶναι ἀνώτατοι δικαστικοί καί νομικοί, οἱ 4 στρατιωτικοί καί οἱ ὑπόλοιποι πολιτικοί⁹⁰. Ἡ Κυβέρνησις ἐκτελεῖ τὰς ῥμοδιότητάς τη ὅπως ἐκ τοῦ Συντάγματο [θά] τάζε ῥετέλει πᾶσα ἄλλη κοινοβουλευτική κυβέρνησις. Δέν διευθύνεται ἀπό στρατιωτικούς, ἀπό διευθυντήρια, διότι δέν ὑπάρχουν τοιαῦτα ἐν Ἑλλάδι. Γνωρίζομεν ὅτι ὁ διεθνή κομμουνισμός μᾶς ἀποδίδει τήν προσωνυμίαν τῇ “Χούντας”, ἡ ὁποία ὁμως μέ τήν ἐν Ἑλλάδι κατάστασιν οὐδεμία σχέσιν ἔχει. Ὅσοι ἐπιμένουν νά μᾶ χαρακτηρίζουν ὡ “Χούντα” εἶναι πράκτορες τοῦ διεθνοῦ κομμουνισμοῦ»⁹¹.

Εἶναι ἀξιοσημείωτο ὥστόσο ὅτι, παρά τήν ἐντύπωση τοῦ Κόλια, ἡ ἐνοχλητική προσωνυμία, ἐνῶ χρησιμοποιεῖται ἀπό τήν πρώτη στιγμή, ὅπω εἶδαμε, ἀφειδῶς ἀπό τοῦ Ἀμερικανούς, ἐπισήμου καί ἀνεπισήμου, δέν ἐμφανίζεται παρά περιθωριακά στά ἀρχικά ντοκουμέντα τῶν ἀντιπάλων

90. Ὁ ἰσχυρισμός δέν ἦταν βέβαια ἀκριβής. Οἱ μέν δικαστικοί ἦταν πράγματι 7: ἐκτός ἀπό τόν ἴδιο τόν Κ. Κόλια (εἰσαγγελέας Ἀρείου Πάγου, προφυπουργός), συμμετεῖχαν οἱ Παναγιώτη Τσαρούχη (ἀντιπρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου, ὑπουργός δημοσίων ἔργων), Νικόλαος Οἰκονομόπουλος (ἀρεοπαγίτη, ὑπουργός βιομηχανίας), Λεωνίδα Ροζάκη (ἀρεοπαγίτης, ὑπουργός δικαιοσύνης), Κωνσταντῖνο Καλαμποκιᾶς (ἀρεοπαγίτη, ὑπουργός παιδείας), Ἀλέξανδρο Λέκκας (τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτου, ὑπουργός ῥγασίας) καί Ἰωάννη Τσαντίλα (γεν. ἐπίτροπο φορολ. δικαιοσύνης, ὑπουργός συγκοινωνιών). Οἱ στρατιωτικοί ὅμως δέν ἦταν 4 ἀλλά 7: Γρηγόριος Σπαντιδάκη (ἀντιστράτηγο, ἀντιπρόεδρος καί ὑπουργός ἔθνικῆς μῦνης), Γεώργιο Ζωιτάκη (ἀντιστράτηγο, ὑφυπουργό ἔθνικῆς μῦνης), Ἀθανάσιος Ἀθανασίου (ἀντιναύαρχος, ὑπουργός ῥμορική ναυτιλίας), Δημήτριος Πατίλη (ὑποστράτηγος, ὑπουργός Βορείου Ἑλλάδος),

«Ἡ τοποθέτηση πρεσβευτῆ θά ἐρμηνευθεῖ ἀπό ὄλους τοῦ Ἑλληνε ὡς ῥποστηρίξη τῆς Χούντας ἀπό τί ΗΠΑ», ἐπισημαίνει ὁ Henry Kissinger στόν Spiro Agnew (*Memorandum for the Vice-President*, White House, 19 Ἰουλίου 1969)

τοῦ καθεστώτος καί δῆ τῆς ῥριστερᾶς.

Στά πρῶτα κείμενα, λ.χ. τοῦ *Πατριτικοῦ Μετώπου*, τό καθεστῶ χαρακτηρίζεται κυρίως ὡ «φασιστική δικτατο-

Στυλιανό Παττακός (ταξίαρχος, ὑπουργός ῥσωτερικῶν), Γεώργιο Παπαδόπουλο (συνταγματάρχη, ὑπουργός προεδρίας), Νικόλαος Μακαρέζο (συνταγματάρχη, ὑπουργό συντονισμοῦ). Ταυτόχρονα, βέβαια, ἄλλοι 11 ἀξιωματικοί τῆ ὀμάδα Παπαδόπουλου εἶχαν ἀναλάβει Γ. Γ. ὑπουργεῖον καί διευθυντέσ ῥγανισμῶν, ἀσκώντας τήν πραγματική ἐξουσία ἀντί τῶν «πολιτικῶν» ὑπουργῶν τους.

91. Ὅπω ἦταν ἀνεμῶμενο, οἱ ἐφημερίδες ἐσπευσαν νά ἐκμεταλλευσθῶν τήν εὐκαρία νά βάλουν, ἔστω καί διά τῆς ῥνήσεως, τήν ἀπαγορευμένη λέξη σέ μεγάλους τίτλους: «Ὑπεύθυνο ἔθνικῆς κυβέρνησις καί ὄχι “Χούντα” κυβερνᾷ τώρα τήν Ἑλλάδα, τόνιζει ὁ κ. Κόλια», ἐφ. *Τό Βῆμα*, 30 Σεπτεμβρίου 1967· «Δέν ὑπάρχουν οὔτε διευθυντήρια, οὔτε “Χούντα”», ἐφ. *Τά Νέα*, 30 Σεπτεμβρίου 1967.

ρία»⁹². Όταν αναφέρεται σέ κάποιο σημείο ότι οί συνταγματάρχες «πρόλαβαν χρονικά τό ανώτερο απ' αυτούς κλιμάκιο τής Χούντας και άρπαξαν τήν ανώτερη ήγεσία»⁹³, ό όρο φαίνεται ότι χρησιμοποιεΐται ακόμη μέ τήν προδικτα-

τορική «Ίορδανιδική» σημασία τή συνωμοσίας και όχι του έγκαθιδρυμένου ήδη πλέον καθεστώτος καθεαυτού. Στή συνέχεια, ώστόσο, ή χρήση του όρου βαθμιαία διευρύνεται και, ήδη τόν Όκτώβριο του 1967, τό Π.Μ. αναφέρεται στά άλλεπάλληλα πλήγματα πού «ύπέστη ή δικτατορική χούντα, έσωτερικά και διεθνώς» και καλεΐ «τί κυβερνήσει όλων τών δημοκρατικών χωρών» νά προχωρήσουν στήν «πλήρη διπλωματική, πολιτική και και οικονομική απομόνωση τής χούντα »⁹⁴. έδω πλέον εΐναι σαφές ό τι αναφέρεται στό καθεστώ συνολικά.

92. Βλ. τήν «Διακήρυξη Πατριωτικού Μετώπου», έφ. *Νέα Έλλάδα*, άρ.φ. 1, Μάιο 1967 (όπου παρατίθεται από τόν Μίκη Θεοδωράκη, *Τό Χρέος*, Άθήνα 1974, τ. Α', σ. 25-29).

93. στό ίδιο σ. 26.

94. Βλ. έφ. *Νέα Έλλάδα*, άρ.φ. 10, 15 Όκτωβρίου 1967· έφ. *Νέα Έλλάδα* άρ.φ. 11 (παράρτημα), και Μ. Θεοδωράκης, *ό.π.*, σ. 66.

Ἐκτοτε ὁ ὄρος χρησιμοποιεῖται εὐρέως μέ αὐτή τήν ἔννοια, σέ ὅλους τούς τόνους καί ἀπό ὅλο τό ἀντιδικτατορικό φάσμα. «Βαρεῖές εἶναι οἱ συνέπειες τῆς ἀντεθνικῆς πολιτικῆς τῆς χούντας», τόνιζε ἡ Ε.Ε. τῆ ΕΔΑ τά Χριστούγεννα τοῦ 1967, καταγγέλλοντα παράλληλα ὅτι «ἡ χούντα συνεχίζει τί συλλήψεις καί τά βασανιστήρια»⁹⁵. «Ἡ χούντα θά πέσει, ὁ λαός θά νικήσει»⁹⁶ ἦταν τό σύνθημα μέ τό ὁποῖο ἀνακοινώθηκε ἡ ἴδρυση τοῦ ΠΑΚ τόν Φεβρουάριο τοῦ 1968, ἐνῶ, ἕνα χρόνο ἀργότερα, προσδιόριζε περαιτέρω ὅτι «ἡ χούντα στήν Ἑλλάδα δέν εἶναι παρά μιᾶ στυγνή μορφή κατοχῆς τῆ πατρίδας μας ἀπό τί Ἑνωμένες Πολιτεῖες στά πλαίσια τοῦ ΝΑΤΟ»⁹⁷. Μέ τό σύνθημα «Κάτω ἡ Χούντα, Ζήτω ἡ Ἐλευθερία», κατέληγε τό κάλεσμα τῆς ὀργάνωσης *Ἐλεύθεροι Ἕλληνες* τήν ἄνοιξη τοῦ 1969⁹⁸. Ἐκκλήση «πρός ὄλου ἐκείνου οἱ ὁποῖοι ἀνῆκαν ἢ ἀνήκουν στήν ΕΡΕ, ὅσους σάν τίμοι δημοκράτες βρέθηκαν ἀντίθετοι στή Χούντα», ἀπηύθυνε τήν ἄνοιξη τοῦ 1971, ἡ ὀργάνωση *ὑπερασπιστές τῆς Ἐλευθερίας*, καλώντα τους «νά πλαισιώσουν τίς ἀντιστασιακές ὀργανώσεις»⁹⁹. «Ἡ τρομοκρατία τῆ Χούντας» ἀνέφερε στήν προκήρυξή του τό φθινόπωρο τοῦ 1971 τό ΚΚΕ (Ἐσωτερικό), «εἶναι χαρακτηριστική ἔνδειξη τῆς ἀδυναμίας καί τοῦ ζωώδικο φόβου τῆ ἀπέναντι στή δύναμη τῆς ἀντιδικτατορικῆς πολιτικῆς ἐνότητας καί τῆς ἀνυποχώρητης ἀντίστασης τοῦ Δημοκρατικοῦ Λαοῦ»¹⁰⁰. «Τό καθεστώ

τῆ χούντα εἶναι ἀνοιχτή στρατιωτική φασιστική δικτατορία ἐγχωρίων καί ξένων, κυρίως ἀμερικανικῶν μονοπωλίων», διακηρύσσει τό ΚΚΕ στό 9ο συνέδριό του, τό Δεκέμβριο τοῦ 1973¹⁰¹. Στίς «ἀποσυνθετικέ ζυμῶσει πού συντελοῦνται στούς κόλπους τῆ χούντας», στόν «χουντικό τύπο» καί στίς «ἐνδοχουντικέ φατρίες» ἀναφερόταν ἡ ὀργάνωση τῆ *Δημοκρατικῆς Ἄμυνας*, τό καλοκαίρι τοῦ 1972¹⁰². Ἡ «φασιστική Χούντα» ἐπιβλήθηκε «σάν ἡ μόνη δυνατή λύση πού ἐξασφαλίζει τά συμφέροντα τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ καί τῆ ξενόδοουλης ἀστικῆς τάξης σ' αὐτή τή φάση», ὑπογράμμισε στήν ἰδρυτική ἀνάλυσή του τό ΕΚΚΕ, τήν ἄνοιξη τοῦ 1972¹⁰³. Νά παλέψουν ἐνάντια στό «φασιστικό καθεστώ τῆς χούντα » καλοῦσε τού φοιτητέζῃ ΑΑΣΠΕ στήν πρώτη τῆς προκήρυξη, τό φθινόπωρο τοῦ 1972¹⁰⁴. Τῆ «χούντα», τήν «χουντικῆ ἐκπαιδευτικῆ πολιτικῆ» καί τού «χουντικούς δῆμιους» κατήγγειλε τό συντονιστικό γραφεῖο τῆ *Ἀντιδικτατορικῆς ΕΦΕΕ*, τό φθινόπωρο τοῦ 1973¹⁰⁵. «Ἡ χούντα» ἀποτελεῖ μιᾶ «εἰδική μορφή στρατιωτικῆ δικτατορίας», μιᾶ «ἀνοιχτή δικτατορία στρατοῦ-μονοπωλιακοῦ κεφαλαίου (ἐλληνικοῦ καί ξένου)», ἀνέφερε στήν ἀνάλυσή του τό *Κίνημα 20ῆς Ὀκτ' βρη* τόν Μάρτιο τοῦ 1972¹⁰⁶.

Ἐνδεικτικῆ τοῦ εὗρου τῆς διάδοσης καί τοῦ βάθους τῆς ἐμπέδωσης τοῦ ὄρου στήν ἐλληνική κοινωνία, εἶναι ἡ διαπίστωση ὅτι ἡ ποικιλία τῶν παραγῶγων τῆς λέξης

95. Βλ. παράνομη ἐφ. *Ἀγνή*, ἀρ.φ. 1, Δεκέμβριος 1967.

96. Βλ. Νίκο Κλειτσίκας, *ΠΑΚ - Πανελλήνιο Ἀπελευθερωτικό Κίνημα: Ἄγνωστα ντοκουμέντα τοῦ ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ ἀγώνα (1968-1974)*, Ἀθήνα 2001, σ. 30-31.

97. Βλ. Πανελλήνιο Ἀπελευθερωτικό Κίνημα, *Στόχοι καί ἐπιδι' ξεις*, Ἀθήνα 1969, σ. 1.

98. Βλ. *Ἐλεύθεροι Ἕλληνες - Ἐφημερίς Ἐθνικῆς Ἀντιστάσεως*, ἀρ.φ. 13, Ἀπρίλιος 1969.

99. Βλ. ἐφ. *Ριζοσπάστης Μαχητής*, ἀρ.φ. 32, Ἰούνιος 1971.

100. Βλ. ἐφ. *Ριζοσπάστης Μαχητής*, ἀρ.φ. 37, Ὀκτώβριο 1971.

101. Βλ. ΚΕ τοῦ ΚΚΕ, *Τό 9ο συνέδριο τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος Ἑλλάδας*, Ἀθήνα 1974, σ. 10.

102. Βλ. π. *Δημοκρατικῆ Ἄμυνα*, Αὐγουστο 1972, σ. 5-7.

103. Βλ. ἐφ. *Κομμουνιστής*, ἀρ.φ. 1, Μάρτη 1972.

104. Βλ. *Δύο χρόνια ἀγῶνες (1972-1974) τῆς ΑΑΣΠΕ*, Ἀθήνα, Νοέμβριος 1974, σ. 7.

105. Βλ. Συντονιστικό Γραφεῖο τῆ Α-ΕΦΕΕ, *1967-1973: Τό χρονικό τῶν φοιτητικῶν ἀγῶνων*, χ.τ., χ.χ., σ. 4-6.

106. Βλ. [Κίνημα 20ῆ Ὀκτώβρη], *Οἱ ἀπόψεις μας*, Μάρτιο 1972, σ. 16.

«χούντα» πού έντοπίζονται στά έλληνικά είναι μοναδική διεθνώς (αυτό έχει νά κάνει βεβαίως καί μέ τίς διαδικασίες λεξοπλασίας τήσε' ελληνικής γλώσσας καθεαυτής). Πέραν του ούσιαστικού *χούντα*, διαθέτουμε τό επίθετο *χουντικός* (σπανιότερα *χουνταίος*, μόνο στό άρσενικό¹⁰⁷), τά σύνθετα επίθετα *φιλοχουντικός*¹⁰⁸, *άντιχουντικός*¹⁰⁹, *ένδοχουντικός*¹¹⁰, τό σύνθετο ούσιαστικό *χουντοκρατία*¹¹¹ μέ τό αντίστοιχο

ρήμα *χουντοκρατοῦμαι*¹¹² καί άλλα ένδεχομένω πού μου διαφεύγουν¹¹³.

Σ' αυτά, ώσε' πίλογοσ, έμελλε νά προστεθεί από τίς 24 Ίουλίου 1974, τό ούσιαστικό *άποχουντοποίηση* καί τό ρήμα *άποχουντοποιώ*¹¹⁴. Μέ λιγότερη, είναι ή αλήθεια, επιτυχία.

Λεωνίδας Καλλιβρετάκης

107. Βλ. προχείρω «Χούνταίοι καί κάθε λογιζε' ργατοκάπηλοι μέ πατέντα», έφ. *Ριζοσπάστης*, 22 Μαΐου 1982· «Κραγιμένοι χουνταίοι επανακάμπτουν σέ ύπουργικά γραφεία», έφ. *Δρόμος τής Αριστεράς*, 1 Νοεμβρίου 2012.

108. «Φιλοχουντικές δυνάμεις», έφ. *Ριζοσπάστης Μαχητής*, άρ.φ. 35, Σεπτέμβριο 1971· «Φιλοχουντικοί φοιτητές προσπάθησαν νά δημιουργήσουν έπαισόδια», έφ. *Μακεδονία*, 10 Σεπτεμβρίου 1974· «Η άντιδημοκρατική φιλοχουντική δράση τών ΤΕΑ», έφ. *Ριζοσπάστης*, 18 Δεκεμβρίου 1975.

109. «Αντιχουντικό πανζουρλισμός σημειώθηκε στήν μουσικοπατριωτική εκδήλωση "Κύπρος-Ελλάς" στό Παναθηναϊκό Στάδιο», έφ. *Μακεδονία*, 2 Οκτωβρίου 1974· «Αντιχουντικός πύρτανι εξέλεγη στό Πανεπιστήμιο Αθηνών», έφ. *Μακεδονία*, 8 Οκτωβρίου 1974· «Νά μη διασπασθή ή άντιχουντική ένότητα, εδήλωσε ό Μανώλη Γλέζο », έφ. *Μακεδονία*, 16 Οκτωβρίου 1974· «Τό πρόβλημα του ΕΙΡΤ δέν λύνεται μέ τό νά φύγουν οι χουντικοί καί νά έλθουν οι άντιχουντικοί», έφ. *Μακεδονία*, 29 Αυγούστου 1974· «Ο Κωνσταντίνο χθές τό βράδυ παρουσιάσθηκε σάν μονάρχης σκανδιναυικού τύπου, άντιστασιακός καί άνιχουντικός», έφ. *Ριζοσπάστης*, 27 Νοεμβρίου 1974· «Ο κόσμος έρχόταν για νά χειροκροτήσει τους νιχουντικούς' πανηγυμούς στους' ποίου κατέφευγαν οι ήθοσιοί», έφ. *Μακεδονία*, 2 Δεκεμβρίου 1975.

110. «Ένδοχουντικέ φατριές», π. *Δημοκρατική Άμυνα*, Αυγούστο 1972· «ένδοχουντικέ προστριβές» έφ. *Πολίτης* Κύπρου, 17 Νοεμβρίου 2004· «ένδοχουντικέ διαμάχε κορυφές» έφ. *Πριν*, 16 Δεκεμβρίου 2012.

111. «Σκέψου μόνο τήν αίτία, πού 'ρθε ή χουντοκρατία», έφ. *Ριζοσπάστης*, 29 Νοεμβρίου 1974· «άντιπάλεων τήν χουντοκρατία, τήν στρατοκρατία, τή ΝΑΤΟκρατία», έφ. *Ριζοσπάστης*, 2 Μαΐου 1975· «όλα τά έθνικά δεινά πού μάς πισώρευσαν ή άμερικανοκρατία, τό ΝΑΤΟ, ή χουντοκρατία», έφ. *Ριζοσπάστης*, 3 Σεπτεμβρίου 1975.

112. «Χουντοκρατεΐται ή Μέση Έκπαίδευση, όπω καταγγέλλει ή ΕΑΜΕ Β'

Έκπαιδευτική Περιφέρεια Αθήνας», έφ. *Ριζοσπάστης*, 30 Ίανουρίου 1975· «Γιά τήν Άστυνομία Πόλεων, ό κ. Μπαντουβάς είπε ότι χουντοκρατεΐται», έφ. *Μακεδονία*, 13 Οκτωβρίου 1976· «Στήν Ταϊλάνδη, πού χουντοκρατεΐται, δέν άποκλείεται νά άναπτυχθή ένας νέος πόλεμος βιετναμικού τύπου», έφ. *Μακεδονία*, 31 Δεκεμβρίου 1976.

113. Όλα αυτά είναι άνύπαρκτα ώς μονολεκτικά εκφερόμενε έννοιες σέ άλλες γλώσσες, άκόμη καί σ' εκείνες πού γέννησαν τήν άρχική λέξη, καθόσε' κεί επικρατεΐ ή άπλή, τρέχουσα σημασία τη . Στά ίσπανικά, λ.χ., τό επίθετο *juntado* (πληθ. *juntados*) σημαίνει άπλώς «ένομένος, συνδεδεμένος» (στή Λατινική Άμερική καί «άτυπα ζευγαρωμένο χωρίζε' πίσιμο γάμο»), ένθ' στά ίταλικά τό ούσιαστικό *aggiunta* σημαίνει «προσθήκη» καί τό *giuntura* «σύνδεσμος». Από τίς πόλοιπες γλώσσες πού εισήγαγαν έξωθεν τόν όρο μέ τή συγκεκριμένη πολιτική σηματοδότηση, όπωσ' έμεις, μόνο στά τουρκικά εμφανίζεται τό επίθετο *cumaci* (πληθ. *cumtacilar*) μέ τήν έννοια του «χουντικού», δηλαδή του μέλους μιιά χούντας (*cunta üyesi*).

114. «ΣΕΚΦΘ: Ένωσε τή φωνή σου μέ τό λαό τής μαρτυρική Μεγαλονήσου για νά άποχουντοποιηθή ή Κύπρος», έφ. *Μακεδονία*, 11 Σεπτεμβρίου 1974· «Ο κ. Γαρουφαλιά: Η κυβέρνηση, εν όνόματι τής άποχουντοποίησησ κατόρθωσεν έντός τόσον μικρού διαστήματος νά κρημνισή ό,τι καλόν έγένετο εις τόν τόπον αυτόν», έφ. *Μακεδονία*, 11 Οκτωβρίου 1974· «Διάβημα τή ΕΑΣΚΕΝ: Νά άποχουντοποιηθεΐ τό Ύπουργείο Έμπορικής Ναυτιλίας», έφ. *Ριζοσπάστης*, 6 Οκτωβρίου 1974· «Τά άνεπαρκή μέτρα άποχουντοποίηση τής δημόσιας ζωής», έφ. *Ριζοσπάστης*, 21 Νοεμβρίου 1974· «Πολιτική εΐθύνη τής κυβέρνησης Καραμανλή πού άρνήθηκε νά προχωρήσει στό παλλαϊκό αίτημα για άποχουντοποίηση καί εκδημοκρατισμό», έφ. *Ριζοσπάστης*, 13 Ίουλίου 1975· «Ο δήμαρχος Θεσσαλονική υπέβαλε τήν έκθεση τής επιτροπής άποχουντοποίηση του δήμου», έφ. *Μακεδονία*, 19 Ίουνίου 1976.